

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämistä vantaalaisessa var- haiskasvatusyksikössä

Jouni Räisänen

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kulttuuri - ja katsomuskasvatuksen kehittämistä vantaalaisessa varhaiskasvatustyössä

Jouni Räisänen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2019

Jouni Räisänen

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämistä vantaalaisessa varhaiskasvatyüksikössä

Vuosi 2019 Sivumäärä 76

Opinnäytetyö käsittelee vantaalaisessa päivähoitoyüksikössä toteutunutta kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämistä. Työssä kuvataan toimintakaudella 2018-2019 yksikössä toteutunutta kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa koko yksikön sekä yhden ryhmän näkökulmasta. Viitekehyksenä toimii Varhaiskasvatyüksuunnitelman perusteiden 2016 sekä Vantaan varhaiskasvatyüksuunnitelman lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta.

Toimintaa arvioidaan toiminnasta saatujen havaintojen, lasten haastattelun, henkilökunnan laadullisen lomakekyselyn sekä kieli- ja kulttuurikoordinaattorin konsultaatiohaastattelun perusteella.

Työssä esitellään arvioinnin ja johtopäätösten perusteella laadittu yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksuunnitelma, sen pohjalta toteutettu henkilökunnan keskustelutilaisuus sekä keskustelutilaisuuden tulokset.

Yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksen käytänteet vaihtelivat yksikössä arvioinnin perusteella merkittävästi. Kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksen liitettävät käsitteet osoittautuivat henkilökunnalle epäselviksi. Tulosten perusteella yksikössä oli tarve kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksestä keskustelulle.

Kehittämisprojektin tuloksena yksikössä päätettiin ottaa käyttöön kulttuuri- ja juhlakalenteri, sovittiin useista uusista työmenetelmistä, sovittiin ryhmissä tuotetun materiaalin ja käytänteiden yhteisestä jakamisesta sekä perustettiin kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksuunnitelma, jota johtamaan perustettiin yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksvastaavan tehtävä.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatyüks on uusi käsite varhaiskasvatyüksessä. Varhaiskasvatyüksuunnitelman perusteiden toteutumisen valtakunnallisessa arvioinnissa selviää, että kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksen toteuttaminen vaihtelee merkittävästi Suomen kunnissa. Kulttuuri- ja katsomuskasvatyüksen käsitteitä sekä toimintatapoja avaaville töille on tällä hetkellä selkeä tilaus.

Asiasanat: Varhaiskasvatyüks, kulttuuri- ja katsomuskasvatyüks, moninaisuus, monikulttuurisuus, varhaiskasvatyüksuunnitelma

Jouni Räisänen

Development of cultural and convictional education in a Vantaa early childhood education unit

Year	2019	Pages	76
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to research the development of cultural and convictional education at a Vantaa Day Care Unit. The research documented the cultural and convictional education activities carried out in the unit in 2018-2019 from the point of view of the whole unit and one group. The frame of reference was the of the Early Childhood Education Plan 2016 and the Vantaa Early Childhood Education Plan's aims of cultural and convictional education.

Activities were evaluated based on findings, interviews with children, a qualitative questionnaire for staff, and a language and cultural coordinator consultation interview.

The study presents the unit's cultural and convictional education plan, based on the evaluation and conclusions, the discussion session of the staff and the results of the discussion.

The cultural and convictional education practices in the unit varied significantly based on the evaluation. The concepts attached to cultural and convictional education proved to be unclear to the staff. Based on the results, it was concluded that the unit had a need for discussion about cultural and convictional education.

Based on the results of this thesis, the unit decided to introduce a cultural and festive calendar, agreed on several new working methods, agreed on sharing the material and practices produced in the groups, and set up a cultural and convictional education committee, led by the unit's cultural and convictional education officer.

Cultural and convictional education is a new concept in early childhood education. The national evaluation of the implementation of the basics of the Early Childhood Education Plan shows that the implementation of cultural and convictional education varies considerably in Finnish municipalities. At the moment, there is a clear need for the studies that open up the concepts and methods of cultural and convictional education.

Keywords: early childhood education, cultural and convictional education, diversity, multiculturalism, early childhood education plan

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana varhaiskasvatusta.....	8
2.1	Näkökulmia kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen.....	8
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	9
2.3	Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma.....	10
2.4	Varhaiskasvatussuunnitelman lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta	11
2.4.1	Moninaisuus	11
2.4.2	Osallisuus	12
2.4.3	Kulttuureista ja katsomuksista oppiminen.....	13
2.4.4	Sitoutumattomuus	15
2.4.5	Kokonaisvaltaisuus	15
2.5	Toimeenpanon arviointia kansallisella tasolla	16
2.6	Vantaalainen varhaiskasvatustyksikkö kehittämiskohteena	19
3	Kulttuuri- ja katsomuskasvatusta vantaalaisessa päivähoitoyksikössä	20
3.1	Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikello	21
3.2	Kiinalaisen ja vietnamilaisen uuden vuoden juhlintaa	22
3.3	Viron itsenäisyyspäivän juhlintaa	23
3.4	Irakilaisen äitienpäivän juhlintaa	24
3.5	Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana päivähoiton arkea	26
4	Askelmerkit kohti yksikön omaa suunnitelmaa	28
4.1	Kysely henkilökunnalle	29
4.2	Kyselyn tuloksia	30
4.3	Kieli- ja kulttuurikoordinaattorin konsultaatiohaastattelu	31
5	Arviointi ja johtopäätökset	32
5.1	Moninaisuuden näkökulma.....	32
5.1.1	Moninaisuuden ja monimuotoisuuden esillä pitäminen	32
5.1.2	Moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen	34
5.1.3	Moninaisuuden esittäminen voimavarana	35
5.1.4	Yhdenvertaisuus	35
5.1.5	Moninaisuuden teemasta nousevat tavoitteet	36
5.2	Osallisuuden näkökulma	37
5.2.1	Vanhempien osallisuus	37
5.2.2	Lasten osallisuus	40
5.2.3	Stereotyypiat ja toiseuden kokeminen	41
5.2.4	Osallisuuden teemasta nousevat tavoitteet	43
5.3	Kulttuureista ja katsomuksista oppimisen näkökulma.....	44

5.3.1	Oppimisen teemasta nousevat tavoitteet	45
5.4	Toiminnan sitoutumattomuus.....	45
5.4.1	Eri katsomusten näkökulmat	46
5.4.2	Elämänkysymysten pohtiminen	46
5.4.3	Seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö	47
5.4.4	Sitoutumattomuuden teemasta nousevat tavoitteet	49
5.5	Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana päivähoiton arkea	49
5.5.1	Keskustelu, ihmettely ja pohdinta	49
5.5.2	Luottamuksen merkitys	51
5.5.3	Osaamisen lisääminen	52
5.5.4	Kokonaisvaltaisuuden teemasta nousevat tavoitteet.....	53
6	Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelma.....	53
6.1	Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikello	54
6.2	Suunnitelman sisältö	54
6.3	Suunnitelman herättämä keskustelu ja toimenpiteet	58
7	Pohdinta.....	60

1 Johdanto

Esittelen opinnäytetyönäni kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämisprojektin, jonka toteutin vantaalaisessa päiväkodissa. Olen työskennellyt päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajana toimintakaudella 2018-2019.

Kehitin ja toteutin päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa toimintakaudella 2018-2019, arvioin sitä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden viitekehyksestä sekä laadin arvion perusteella yksikölle kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelman tulevia toimintakausia varten. Suunnitelma käsiteltiin ja arvioitiin päiväkodin pedagogisiin rakenteisiin kuuluvassa henkilöstön keskustelukeidas -tapahtumassa toukuussa 2019. Tarkoitukseni oli, että keskustelukeitaassa käsittelyn jälkeen suunnitelma voitaisiin ottaa yksikössä käyttöön.

Aloittaessani opinnäytetyöprosessiani, tuli minun pohtia työni hyötyjä päivähoitoyksikölle, johon sen toteutin. Tuolloin marraskuussa 2018 kirjasin ylös seuraavaa: ”Onnistuessaan opinnäytetyöni hyödyttää päivähoitoyksikköä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämisen näkökulmasta, yhtenäistää päiväkodin käytänteitä sekä mahdollistaa käytänteiden paremman vastaavuuden Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin.”

Toivon, että lukijat saavat vastauksen siihen, onnistuinko tavoitteessani, tutustuessaan työni sisältöön.

2 Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana varhaiskasvatusta

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut kehittää ja yhtenäistää vantaalaisen päivähoitoyksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käytänteitä. Päiväkoti oli ollut toiminnassa syksyllä 2018 vajaan toimintakauden ja yhteisiä käytänteitä ja toimintakulttuuria oltiin vasta muodostamassa. Tämä koski käytänteitä myös kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osalta.

Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 nivoo kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kiinteäksi, jopa luovuttamattomaksi osaksi varhaiskasvatusta. Kulttuuri- ja katsomuskasvatus on varhaiskasvatuksen ammattilaisia velvoittava tehtävä. Sitä ei voi toteuttaa oman kiinnostuksen tai katsomuksellisen näkemyksen mukaisesti vaan on sitouduttava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittämiin tavoitteisiin ja yhteisiin käytäntöihin. Tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua kohti omaa yksilöllistä identiteettiä sekä myönteisen suhteen luomista moninaiseen ja moniarvoiseen kasvuympäristöön. Katsomuskasvatus haastaakin varhaiskasvatuksen henkilöstön perehtymään uudella tavalla katsomusten maailmaan. (Haapsalo 2017, 6 & 12-13.)

2.1 Näkökulmia kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen

Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on kasvanut suomalaisessa varhaiskasvatuksessa nopeasti. Pääkaupunkiseudulla on jo päiväkoteja, joissa maahanmuuttajataustaiset lapset ovat enemmistönä. Päiväkotien henkilöstölle tämä on tuonut esiin uusia asioita. Monikulttuurisuudesta on tullut osa varhaiskasvattajien arkea. (Halme & Kataja 2011, 5.)

Eri kulttuuritaustaiset lapset tuovat opetussuunnitelmaan rikastuttavia elementtejä. Jos opettaa valtakulttuurin lapsille vain omaan kulttuuriin liittyviä asioita, he jäävät paitsi monista musiikin, kirjallisuuden, arvojen ja elämäntavan rikkauksista. Pää tavoitteena on kuitenkin auttaa lasta saavuttamaan suurempi itseymmärrys, sekä tarjota lapsille kulttuurisia, etnisiä ja kielellisiä kokemuksia. Huomiota kiinnitetään erityisesti rasismiin, diskriminaation, ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamiseen. Tulevaisuuden yhteiskunnassa parhaiten menestyvätkin ne, joilla on taidot toimia globaalissa maailmassa. Monikulttuurisessa päiväkodissa myös suomalainen lapsi harjoittelee kansalaistaitoja. (Halme & Kataja 2011, 43.)

Varhaiskasvatuksen suhde monikulttuurisuuteen on elänyt paljon 2010- luvulla tutustumani kirjallisuuden ja tutkimustiedon perusteella. Muutosta selittää osin varhaiskasvatuksen hallinnon, ohjauksen ja lainsäädännön valmistelun siirtyminen sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön 2013. (Varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanon arviointi 2018, 16.)

Myös monikulttuurisuuteen liittyvät termit sekä opetuksen ja kasvatuksen painopisteet ovat muuttuneet muutosten myötä. Esimerkiksi uskontokasvatus on muuntautunut katsomuskasvatukseksi. Uskontokasvatuksesta osin erillisenä esiintyneen kieli- ja kulttuurikasvatuksen käsitteen lisäksi kirjallisuudessa esiintyy yhä useammin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsite. Tästä erillisenä esiintyy kielitietoisien varhaiskasvatuksen käsite (Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja 2018). Tutustumassani kirjallisuudessa on esiintynyt 2010-luvun alussa myös esimerkiksi monikulttuurisuuskasvatuksen käsite (Halme & Kataja 2011).

Perusta erilaisuuden kohtaamiselle luodaan varhaislapsuudessa. Silloin omaksutaan asenteet, kunnioitus ja arvostus toista kohtaan. Varhaislapsuudessa sisäistetään tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteet. Jo pieni lapsi etsii ja kyselee ymmärrystä maailmamme monimuotoisuuteen. Katsomuskasvatus näyttäytyy ja toteutuu lasten elämän arjessa, varhaiskasvatuksen keskellä. Varhaiskasvattaja on mitä suurimmassa määrin tulevaisuuden ja kestävä kehityksen rakentaja monikulttuuristuvan ympäristön uusissa haasteissa. (Haapsalo 2017, 6.)

Varhaiskasvatuksen ammattilainen toimii myös lapsen oikeuksien ja osallisuuden mahdollistajana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottavat entistä vahvemmin sekä lasten että heidän huoltajiensa mahdollisuutta osallisuuteen. Lapsen oikeuksien periaatteet sisältävät kaiken sen, minkä kautta ja läpi varhaiskasvattaja katsoo lasta ja huomioi hänen tarpeensa. Viisas varhaiskasvattaja näkee ja kuulee lapsen myös katsomuksellisten kysymysten ja ajatusten läpi. (Haapsalo 2017, 7.)

Lapsen tulee saada olla myös katsomuksellisesti olemassa ja näkyvä. Yhdenvertaiset mahdollisuudet syntyvät, kun lapsille tarjotaan tila kohdata toisensa ja moninaisuutensa arvostavassa hengessä. Varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole uskonnon opettajia, vaan katsomuskasvattajia ja -opettajia. He eivät opeta uskonto-oppia, vaan kulttuuriperinteitä, moninaisuuden kohtaamista, yhteistä tutkimista, ihmettelyä ja jakamista. (Tast 2017, 18.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Kun varhaiskasvatuksen hallinto, ohjaus ja lainsäädännön valmistelu siirtyivät sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön 2013, aloitettiin varhaiskasvatustalainsäädännön uudistaminen. Ensimmäisessä vaiheessa päivähoitolakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja muutettiin. Päivähoitolain nimi muuttui varhaiskasvatustaliksi, joka tuli voimaan 1.8.2015. Siinä päivähoiton käsite korvattiin pääosin käsitteellä varhaiskasvatus. Toisessa vaiheessa koko laki korvattiin uudella varhaiskasvatustalilla. Laki astui voimaan 1.8.2018. (Varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanon arviointi 2018, 16.)

Vuoden 2015 lain uudistamisen myötä varhaiskasvatuksen kansallinen kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laadinta siirtyivät Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta

Opetushallitukseen. Opetushallitus laati varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan järjestäjien tuli laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Perusteiden laatimista ohjasi varhaiskasvatustalaki. Ensimmäinen Opetushallituksen määräys varhaiskasvatussuunnitelman perusteista annettiin 18.10.2016 ja suunnitelma tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 mennessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanon arviointi 2018, 16.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 3-4.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 4).

2.3 Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma koostuu Opetushallituksen laatimista valtakunnallisista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä paikallisesti laaditusta, toukokuussa 2017 valmistuneesta Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmasta. Vantaan opetuslautakunta on päivittänyt suunnitelmaa viimeksi helmikuussa 2018. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittiin yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa työstettiin myös varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneiden kanssa. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmatyöllä oli ohjausryhmä, johon kuuluivat edustajat opetuslautakunnasta, ruotsinkielisten palvelujen tulosalueelta, perusopetuksesta, kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalveluista, sosiaali- ja terveystoimesta, yksityisestä varhaiskasvatuksesta, ammattijärjestöistä sekä Vantaan vanhempainyhdistysten alueyhdistyksestä. Ohjausryhmän lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaan tehtiin kirjauksia yhteistyössä kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalvelujen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 6.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että Vantaalla varhaiskasvatus on kieli- ja kulttuuritietoista. Tällä tarkoitetaan moninaisuutta, jossa kielet, kulttuurit, uskonnot ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Moninaisuuteen suhtaudutaan myönteisesti. Vantaalla on luotu monia malleja ja toimintatapoja, jotka tukevat kulttuurista moninaisuutta ja kielitietoisuutta. Nämä mallit on koottu Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan (2015), joka on tarkoitettu päiväkodin henkilöstön ja päiväkodin johtajien työvälineeksi. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 32.)

Vantaan kieli- ja kulttuuritietoista käsikirjaa on markkinoitu päiväkotien henkilöstölle useiden eri tiedotuskanavien kautta, kuten koulutusten yhteydessä, vuodesta 2016, jolloin käsikirja valmistui. Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirja on toiminut hyödyllisenä työvälineenä toimiessani varhaiskasvatuksen opettajana Vantaalla. Käsikirjan esittelemät mallit ja toimintatavat ovat toimineet myös tärkeänä lähteenä opinnäytetyössäni.

2.4 Varhaiskasvatussuunnitelman lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta

Seuraavaksi tarkastelen Varhaiskasvatuksen perusteita sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen näkökulmasta. Tutustuin opinnäytetyötäni varten kumpaankin asiakirjaan huolellisesti, sekä poimin niistä osuudet, jotka käsittelevät kulttuuri- ja katsomuskasvatusta. Lainaamani asiakirjojen osuudet luovat viitekehyksen työlleni vantaalaisen päivähoitoyksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämiseksi. Koska molemmat asiakirjat ovat kasvatushenkilöstöä velvoittavia, käsittelen osioita lupauksina varhaiskasvatuksen asiakkaille. Olen jaotellut lupaukset moninaisuuden, osallisuuden, kulttuureista ja katsomuksista oppimisen, toiminnan sitoutumattomuuden sekä kokonaisvaltaisuuden osa-alueisiin.

2.4.1 Moninaisuus

Moninaisuudella on vahva rooli Varhaiskasvatuksen perusteiden sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman kulttuuri- ja katsomuskasvatusta käsittelevissä osioissa. Moninaisuutta ja monimuotoisuutta tulee pitää esillä, arvostaa sekä kunnioittaa. Moninaisuus tulee nähdä voimavarana. Moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen on vahvasti yhteydessä yhdenvertaisuuteen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa. Myös varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15, 19 & 23.)

Vasuperusteissa myös todetaan, että varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Kasvatusyhteistyöstä vasuperusteissa todetaan, että ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäköyksiin luo edellytyksiä hyvälle yhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan Vantaan olevan yksi Suomen monikulttuurisimmista kaupungeista. Vantaan varhaiskasvatuksessa vahvistetaan kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria ja edistetään kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteistä näkymistä osana lapsiryhmien arkea ja juhlaa. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 23.)

Sukupuoli-, kulttuuri- ja katsomussensitiivisen kasvattajan tulee Vantaan vasun mukaan viestittää lapsille, että kaikki ihmiset hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Kasvattajatiimillä on vastuu suvaitsevan ilmapiirin luomisessa. Moninaisuuteen suhtaudutaan myönteisesti. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 31-32.)

Lisäksi Vantaan vasussa todetaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen tavoitteena olevan tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä sekä ohjata lapset arvostamaan ja kunnioittamaan eri kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. Näin edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä, avarretaan lasten maailmankatsomusta sekä vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia yhteiskunnan jäsenenä. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 58.)

2.4.2 Osallisuus

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman kulttuuri- ja katsomuskasvatusta käsittelevissä osioissa osallisuutta painotetaan sekä lapsen että vanhempien näkökulmasta. Lasten ja huoltajien mielipiteitä tulee kuunnella ja huomioida kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Toimintaa kehitetään yhdessä. Lisäksi painotetaan monikulttuuristen lasten osallisuutta lapsiryhmässä sekä heidän vanhempiensa osallisuutta kasvatusyhteisössä.

Vantaan vasussa edellytetään, että lapsiryhmän ilmapiiri on turvallinen, aikuiset ovat läsnä lapsille ja heidän osallisuuttaan tuetaan toiminnan suunnittelussa. Yhteisöllisyys näkyy myös huoltajien ottamisena mukaan varhaiskasvatustyöryhmään. Huoltajat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Varhaiskasvatuksessa järjestetään erilaisia vanhempaintilaisuuksia, joissa toimitaan yhdessä. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 18.)

Varhaiskasvatuksen ja kodin välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta. Erityistä huomiota kiinnitetään eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kohtaamiseen sekä lasten sensitiiviseen vastaanottamiseen ja tukemiseen ryhmän jäseneksi pääsemisessä. Varhaiskasvatuksen juhlat ja erilaiset tilaisuudet antavat lapsille ja huoltajille luontevan ympäristön tutustua sekä suomalaisiin että muihin lähiympäristön kulttuureihin, tapoihin ja juhlaperinteisiin. Perheiden omaa asiantuntemusta käytetään apuna eri kulttuureihin tutustumisessa (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 23 & 36-37.)

Katsomuskasvatuksen todetaan rakentuvan huoltajien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja molempipuoliselle luottamukselle. Tärkeää on avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin, katsomuksiin, uskontoihin ja perinteisiin. Huoltajien kanssa tulee käydä vuoropuhelua katsomuskasvatuksesta ja hyödyntää perheiden asiantuntemusta heidän kulttuuriinsa, uskontoonsa ja katsomukseensa liittyen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52.)

Vantaan varhaiskasvatuksessa huomioidaan jokaisen perheen ja lapsen perhekulttuuri. Kasvatusta kohtaa lapsen hänen tarpeidensa, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti, siten että lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen ja yhdenvertainen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan erityisesti kaksi- ja monikielisten perheiden mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 31 & 58.)

2.4.3 Kulttuureista ja katsomuksista oppiminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osioista on erotettavissa lasten oppimista sekä opetusta painottavia osa-alueita. Kasvatushenkilöstön vastuulla on tutustuttaa lapsia toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Lasten kulttuurista osaamista ja vuorovaikutustaitoja tulee edistää. Lapsiryhmässä läsnä olevat kielet, katsomukset ja kulttuurit ovat erityisen tutustumisen aiheena ja nämä tulee huomioida oppimisympäristöissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa opetuksen lähtökohdaksi on määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen

tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22-23.)

Vasuperusteissa todetaan, että katsomuskasvatuksessa nostetaan yhteisen tutustumisen kohteeksi lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnotomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43-44.)

Myös Vantaan vasussa edellytetään, että lapsiryhmissä tutustutaan ryhmässä läsnä oleviin kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin. Oppimisympäristössä eri kulttuurit näkyvät arjessa ja leikissä. Suomalaisen kulttuurin perinteet ja juhlat huomioidaan vuoden kierrossa. Ryhmän yhteisen kulttuuri- ja juhluvuosikellon rakentaminen syksyisin varmistaa kaikkien ryhmän lasten kulttuurin huomioimisen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 23.)

Vantaalaisessa varhaiskasvatuksessa näkyy kulttuurinen ja katsomuksellinen monimuotoisuus. Lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta vahvistetaan ja lapsia tuetaan arvostamaan perheiden perinteitä ja tapoja. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan suomalaiseen ja muuhun ryhmässä läsnä olevaan kulttuuriperintöön osallistumalla erilaisiin kalenterivuoden juhliin ja ottamalla yhteistyöhön mukaan esimerkiksi vanhempia ja isovanhempia. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä tuodaan esille lasten kieli- ja kulttuuritaustat. Suomalaista kulttuuriperinnettä halutaan säilyttää ja edistää sekä rinnalla oppia uutta ryhmän ja lähiympäristön kulttuureista. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 17 & 52.)

2.4.4 Sitoutumattomuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tulee olla uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16). Vantaan vasussa sitoutumattomuutta avataan tarkemmin. Sitouttamattomuus varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen toiminnassa käsitellään eri katsomusten näkökulmia. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen kuuluu elämäkysymysten pohtiminen lasten kanssa yhdessä sekä keskustelu hyväksyvässä ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Huoltajille avataan aina käytyjen keskustelujen sisältö mahdollisimman pian. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52.)

Seurakuntien kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vantaan vasussa todetaan seuraavasti: ”Katsomuskasvatuksessa voidaan tehdä yhteistyötä lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa. Yhteistyössä toteutettavaa tunnustuksellista toimintaa ei järjestetä varhaiskasvatuspaikassa. Huoltajille tiedotetaan yhteistyön sisällöstä etukäteen. Huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta. Lapsille järjestetään tarvittaessa vaihtoehtoista suunniteltua varhaiskasvatustoimintaa. Toiminta järjestetään siten, että kukaan ei koe jäävänsä ryhmän ulkopuolelle.” (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52.)

Katsomuskasvatuksessa tulee siis käsitellä eri uskontojen ja katsomusten näkemyksiä. Tässä painotus on erityisesti lapsiryhmässä läsnä olevissa kulttuureissa. Myös seurakuntia voidaan katsomuskasvatuksessa hyödyntää, mutta lasten osallistuminen niiden järjestämiin tapahtumiin tulee aina varmistaa lasten huoltajilta. Niille lapsille, joilla ei ole lupa osallistua toimintaan, tulee järjestää pedagogisesti perusteltua ja suunniteltua tasavertaista toimintaa.

2.4.5 Kokonaisvaltaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Vantaan vasussa on nähtävissä pyrkimys kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kokonaisvaltaisuuteen. Sen tulisi olla luonteva osa päivähoidon arkea. Tässä korostetaan lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtymistä sekä eteen tulevien erilaisten näkemysten ja katsomusten avaamista lapsille sekä niistä keskustelua.

Vasuperusteissa muun muassa edellytetään henkilöstöltä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista luovataan keskustella rakentavasti ja luoda myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla luvataan edistettävän kulttuurisesti kestävästä kehitystä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Vasuperusteissa myös todetaan arjen päivittäisten tilanteiden, kuten pukeutumisen tai ruokailun, olevan luontevia tapoja tarkastella katsomuksia. Lasten ihmettelyle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43-44.)

Vantaan vasussa luvataan vahvistaa kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria ja edistää kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteistä näkymistä osana lapsiryhmien arkea. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 23.)

2.5 Toimeenpanon arviointia kansallisella tasolla

Seuraavaksi käsittelen lyhyesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osa-alueiden toteutumista kansallisella tasolla. Käsittelen aihetta Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen "Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi - Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt" -julkaisun kulttuuri- ja katsomuskasvatusta koskevien huomioiden perusteella.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu "Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi - Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt" on kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevan arvioinnin ensimmäinen osa. Arvioinnilla on tuotettu tietoa varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden toimivuudesta, paikallisten suunnitelmien laadintaan liittyvistä prosesseista sekä suunnitelmien sisällöistä. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuteen lasketaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. (Repo ym. 2018, 3.)

Tietoa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanosta kerättiin arvioinnissa kyselyllä kaikilta varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja palveluntuottajilta sekä yksityisiltä perhepäivähoitajilta, jotka ovat osa yksityistä palveluntuotantoa. Lisäksi arvioitiin paikallisia ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmia. (Repo ym. 2018, 3.)

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatusta ohjaava suunnitelmakokonaisuus on pääsääntöisesti toimiva ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmaprosessit sujuivat hyvin. Paikallisia vasuprosesseja häirtäsi kuitenkin liian kireä aikataulu sekä puutteelliset taloudelliset ja ajankäytölliset resurssit. Vaikka kyselyssä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia pidettiin pääsääntöisesti onnistuneena, dokumenttianalyysin perusteella voitiin havaita, että vasun perusteiden konkretisointi toimintaa ohjaaviksi paikallisiksi suunnitelmiksi ei ole kaikilta osin vielä toteutunut. (Repo ym. 2018, 3.)

Paikallisissa vasuissa nähtiin huolenaiheena vasun perusteiden velvoittavuuden hämärtyminen. Paikallisissa vasuissa ilmaistiin toimintaa käyttämällä passiivirakennetta, esimerkiksi ”huomioidaan lapsen tarpeet, otetaan huomioon monipuolisuus tai tuetaan lapsen osallisuutta”. Jatkuva passiivimuotoinen kielenkäyttö tuottaa raportin mukaan toiminnan suorittajaksi tarkemmin määrittelemättömän joukon. Tämä on omiaan luomaan mielikuvan suosituksesta tai ehdotuksesta, jonka toteuttamiseen ei suoranaisesti veloiteta tai ohjata ketään. Toimijuus jää osin epämääräiseksi. Raportissa esitetään kysymys ovatko tavoitteet asetettu henkilöstölle, toiminnalle, huoltajille vai lapselle? (Repo ym. 2018, 106-107.)

Moninaisuuden huomioimisessa katsomuskasvatuksessa nähtiin paikallisissa vasuissa puutteita. Vasuissa ei juurikaan konkretisoitu niitä pedagogisia käytäntöjä, joilla varmistettaisiin vasun tavoitteeksi asetettu katsomuksellisen monimuotoisuuden huomioiminen ja toisaalta toiminnan katsomuksellinen ja uskonnollinen sitouttamattomuus. Katsomuskasvatukseen liittyvissä teksteissä noin puolet paikallisista järjestäjistä konkretisoi toimintaa viittaamalla yhteistyöhön paikallisen evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Samassa yhteydessä todettiin ristiriitaisesti yhteistyötä tehtävän perheiden vakaumusta kunnioittaen ja toiminnassa huomioitava muutkin uskonnot ja vakaumukset. Paikallisissa vasuissa ei myöskään otettu pääsääntöisesti kantaa siihen, miten henkilöstön tietoisuutta eri katsomuksista lisättäisiin. Raportissa todettiin, että ”jos paikallisen tason asiakirjassa ainoa konkretisoitu taho on esimerkiksi lähi-seurakunta ja katsomuskasvatuksen toteutukseen liittyvä keino seurakunnan järjestämä hetki, katsomuksellisen monimuotoisuuden huomioiminen ei välttämättä toteudu.” (Repo ym. 2018, 113.)

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen opetuksellisilla osa-alueilla nähtiin paikallisissa vasuissa myös puutteita. Paikallisten vasujen tulkinnat kulttuurisesta osaamisesta vaihtelivat melkoisesti. Varsin usein tarkastelun painopiste oli lähialueen kulttuuriperinteessä. Sitä kuvattiin muun muassa seuraavilla ilmaisuilla: historiallinen perintö, kotiseudun tunteminen, sukupolvelta toiselle siirtyvä perintö sekä taidekaupunki ja taidelähtöinen kulttuuripääoma. Paikalliseen kulttuuriin liittyvät pedagogiset käytännöt konkretisoituivat muun muassa ehdotettuina retkinä tai tutustumiskäynteinä tai verkostoitumisena paikallisten kulttuuripalveluiden kanssa. (Repo ym. 2018, 112.)

Perheiden osallisuuteen sekä perheiden tiedon ja osaamisen hyödyntämiseen kulttuureiden ja katsomusten opetuksessa esitettiin raportissa kriittinen näkökulma. Vallitseva näkökulma paikallisissa vasuissa oli asiakasperheiden huoltajien asiantuntijuuden hyödyntäminen erilaisten kulttuurien tai elämäntapojen ominaispiirteiden esittelijöinä. Tätä kuvattiin muun muassa seuraavasti ”voidaan hyödyntää eri kulttuureista tulleiden perheiden tietoa omista juurisistaan” ja ”mahdollisuuksien mukaan lasten huoltajat osallistuvat kertomalla omasta kulttuuristaan, kuten juhlapyhistä ja niiden viettotavoista”. Perheiden toiminta erilaisuuden airuena voi raportin mukaan olla kuitenkin problemaattista. Vaikka valtakulttuurin edustajien

toiminnan taustalla olisikin hyvántahoinen kiinnostus, saattaa toiminta lapsen näkökulmasta muodostua erilaisuutta ja toiseutta tuottavaksi. Näin toimintamalli, jonka toivotaan edistävän esimerkiksi eri kulttuuritaustaisten ryhmien välistä ymmärrystä, päinvastoin vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä ja sulkee valtakulttuurin ulkopuolelta tulevat siitä ulos. Jos kulttuuriseen moninaisuuden kasvattaminen irrotetaan arjen toiminnasta erityisiksi tapahtumiksi, se alleviivaa kulttuurien välisiä eroja, ei pienennä niitä tai lisää kulttuurien välistä ymmärrystä. Lapsen kannalta tästä voi olla seurauksena se, että valtakulttuuria edustavat lapset rakentavat hierarkioita ja sulkevat muut lapset toiminnan ulkopuolelle. (Repo ym. 2018, 113.)

Kehittäessäni kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa vantaalaisessa varhaiskasvatyksiössä, pyrin huomioimaan raportin kriittisen näkökulman perheiden tietopohjan hyödyntämisessä. Niissä toiminnoissa, joita kehittämisprojektin aikana toteutin, ja joita esittelen tarkemmin luvussa 3, vanhempien osallisuus toteutui esitettyinä toiveina kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen sisällöistä. Varsinaista toimintaa ei kuitenkaan järjestetty erillisenä muusta päiväkodin toiminnasta, toiminnan järjestämisestä vastasi päiväkodin henkilökunta, eikä toimintaa yksilöity kehenkään tiettyyn lapseen tai lapsiryhmään.

Raportissa todetaan vaikuttavan siltä, että yhteisöllisyyttä rakentavien kulttuuriseen moninaisuuden liittyvien pedagogisten käytäntöjen toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä nykyistä laajempaa tietoperustaa. Näin kulttuurinen osaaminen ei lähtökohtaisesti rakennu lapsen, lapsiryhmän tai päiväkodin asiakasperheiden asiantuntemuksen varaan, sillä tämä kaventaa moninaisuuden tarkastelua ja saattaa tuottaa toiseuden kokemusta. Vain muutamassa paikallisessa vasussa kuvattiin palvelun järjestäjän organisoimaa suunnitelmaa henkilöstön kulttuurisen osaamisen lisäämiseksi. Noin kolmasosa järjestäjistä kuvasi erilaisia materiaaleja ja op-paita kulttuuritietoisien pedagogisten käytäntöjen kehittämiseksi. (Repo ym. 2018, 113.)

Vantaan kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta voikin todeta, että pedagogisten käytäntöjen toteuttamisessa ollaan keskimäärin muuta Suomea pidemmällä. Henkilöstölle annetaan säännöllisesti koulutusta kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksesta sekä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta. Kaupunki on myös tuottanut asiantuntijoiden voimin kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksesta käsikirjan henkilöstön käyttöön, jota itsekin hyödynsin opinnäytetyöprojektissani.

Katsomuskasvatuksen sitoutumattomuuden problematiikkaan kiinnitettiin arviointiraportissa huomiota. Esimerkiksi yksityisistä päiväkotipalveluntuottajista 61 prosenttia (123 päiväkotia) kertoi, että toimintaa ohjasi vasun perusteiden lisäksi joku muu painotus, ohjelma tai aate. Näistä 17 prosenttia (27 päiväkotia) oli uskonnollisesti painottuneita. Vasun perusteet edellyttää, että varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Kuitenkin vasun perusteissa samanaikaisesti mainitaan, että varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota palvelua, joka perustuu tiettyyn katsomukseen. Tämä ristiriita aiheutti

hämmennystä uskonnollisen katsomuksen mukaan toimivissa varhaiskasvatuspalveluissa; uskonnollisten arvojen mukaisen toiminnan ja sitouttamattomuuden periaatteen yhdistäminen koettiin vaikeaksi. (Repo ym. 2018, 128.)

Raportissa todetaankin, että erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuksen ja vasun perusteiden sitouttamattomuuden vaatimuksen suhdetta tulee selventää. Opetushallituksen tulisi antaa selkeämmät ohjeet siihen, mitä sitouttamattomuudella tarkoitetaan. Normittavan asiakirjan mukaan toiminta ei saa olla uskonnollisesti sitoutunutta. Kuitenkin Suomessa toimii lukuisia uskonnollisesti painottuneita päiväkoteja. Raportissa todetaan, että jatkossa tarvitaan selkeämpi linjaus näiden päiväkotien toiminnan sisällöstä. (Repo ym. 2018, 128.)

Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa nähtiin raportissa puutteena konkretian vähäisyys. Asiakirjoissa todettiin usein asioiden tila: ”Kaikki ovat tasa-arvoisia ja kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa”. Raportissa kysytään ”Millä keinoin tasa-arvoa edistetään ja mitä ovat yhtäläiset mahdollisuudet osallistua? Entä otetaanko ihmisten väliset erot huomioon? Asiakirjoista ei ilmennyt, millä konkreettisilla pedagogisilla käytännöillä tai toimilla tavoite saavutettaisiin. (Repo ym. 2018, 106-107.)

Oman opinnäytetyöni merkityksen näen vastaavan konkretian puutetta koskevaan kritiikkiin. Vantaalla on monesta muusta kunnasta poiketen laadittu käsikirja kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta varten. Tarkoitukseni oli työssäni hyödyntää käsikirjan tarjoamia konkreettisia sisältöjä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, Vantaan omasta vasusta sekä henkilöstön tueksi laaditusta kieli- ja kulttuurikasvatuksen käsikirjasta huolimatta kulttuuri- ja katsomuskasvatus oli päivähoitoyksikössä, johon työni toteutin, jäänyt vähäiselle toteutukselle. Konkreettiselle yksikön omalle kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmalle oli päiväkodissa selkeä tilaus.

2.6 Vantaalainen varhaiskasvatusyksikkö kehittämiskohteena

Opinnäytetyössäni esittelemäni kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittäminen toteutui vantaalaisessa päiväkodissa. Päiväkodin toiminta käynnistettiin syksyllä 2017. Olen toiminut päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajana sen toiminnan käynnistymisestä lähtien. Päiväkodissa toimii yhdeksän lapsiryhmää. Lapsia päiväkodissa on ollut toimintakaudella 2018-2019 hoidossa 122. Monikulttuuristaustaisia lapsia päiväkodissa on ollut hoidossa 27.

Päiväkodin toiminta on rakennettu parityöskentelymallille. Tämä tarkoittaa, että jokaisessa ryhmässä työskentelee varhaiskasvatuksen opettaja - lastenhoitaja -työpari. Ryhmät ovat näin pienempiä alalla vallitsevaan tiimityöskentelymalliin verrattuna. Kaksi ryhmää muodostavat päiväkodissa ”pesän”, jossa ryhmät tekevät yhteistyötä monella osa-alueella, muun muassa työvuorot yhdessä suunnitellen.

Koska päiväkotitoiminta oli syksyllä 2018 vajaan vuoden ajan, toimintatapojen rakentaminen ja kehittäminen oli kesken useilla varhaiskasvatuksen eri osa-alueilla. Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käytäntöjä ei talossa oltu yhteisesti luotu. Koska kulttuuri- ja katsomuskasvatusta on päivähoiton järjestäjiä velvoittavaa toimintaa, opinnäytetyöni tavoite yhteisen suunnitelman laatimisesta vastasi hyvin päiväkodin kehittämistarpeisiin.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämistä suunnitellessani kiinnitin huomiota toimintakaudella 2018-2019 toteutettuun kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaan. Lisäksi olin itse työntekijänä ja opiskelijana mukana toteuttamassa sitä. Toiminnan arviointia sekä sen pohjalta laadittavaa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelmaa varten keräsin oman ryhmäni lapsilta palautetta maaliskuussa 2019 sekä laadin henkilöstölle laadullisen kyselylomakkeen huhtikuussa 2019. Lisäksi konsultaatiohaastattelin kyselylomakkeen vastauksien, lapsilta saadun palautteen sekä omien havaintojeni pohjalta vantaalaista kieli- ja kulttuurikoordinaattoria Nina Thurinia huhtikuussa 2019. Haastattelun tarkoituksena oli syventää tietoa kehittämisen kohteena olevan yksikön kehittämistarpeista sekä näin auttaa yksikön oman kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman laadinnassa.

3 Kulttuuri- ja katsomuskasvatusta vantaalaisessa päivähoitoyksikössä

Esittelen seuraavaksi opinnäytetyössäni käsittelemäni päivähoitoyksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa toimintakaudella 2018-2019. Sen pohjalta oli mahdollista kartoittaa yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämisaikavälit sekä arvioida toimintaa vasujen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta annettuihin lupauksiin peilaten.

Kannoin päävastuun syksyn 2018 vanhempainilta toteutetun vuosikellon laadinnasta ja vanhemmille esittelystä. Kiinalainen ja vietnamilainen uusivuosi toteutettiin päiväkodin yhteisenä tapahtumana ja sen suunnittelusta vastasi yksikön esiopetusryhmän opettaja yhdessä vietnamilaisen perheen vanhemman kanssa. Viron itsenäisyyspäivän juhlinta sekä irakilaisen äitienpäivän juhlinta toteutettiin omassa ryhmässäni. Oman ryhmäni lapsilta keräsin myös palautetta toteutetusta toiminnasta maaliskuussa aamupiirin yhteydessä järjestämässäni keskustelutuokiossa. Keskusteluun osallistui 12 sinä päivänä hoidossa ollutta lasta. Keskustelu toteutettiin näyttämällä kuvia järjestetyistä tapahtumista sekä lapsille annettujen hymy-, ja suru-naamakuvien avulla.

Ryhmässä, jossa toimin varhaiskasvatuksen opettajana, on hoidossa 15 3-5-vuotiasta lasta. Ryhmässä on hoidossa kaksi monikulttuuristaustaista lasta, joiden perheiden kulttuuritaustat ovat Virosta ja Irakista. Keräsin ryhmän lasten huoltajilta tutkimusluvut lasten haastattelua sekä toteutetun toiminnan arviointia varten.

Viimeisessä alaluvussa kiinnitän huomioni kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen osana päivähoiton arkea. Tässä kuvaan oman ryhmäni toimintaa toimintakauden aikana havaintojeni pohjalta. Kuvaukset ja havainnot ovat niin ikään toimineet pohjana kehitystyölle, jota kuvaan myöhemmissä luvuissa.

3.1 Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikello

Syksyn 2018 päiväkodin yhteisessä vanhempainillassa huoltajille esiteltiin varhaiskasvatuksen eri osa-alueita. Esittely tapahtui avointen ovien periaatteiden mukaisesti. Vanhemmat saivat omaan tahtiinsa kiertää päiväkodin pesissä, joissa jokaisessa esiteltiin yhtä vasun osa-aluetta ja sen toteutumista yksikössä. Oman pesäni vastuulla oli esitellä päiväkodin kielitietoista varhaiskasvatusta sekä kulttuuri- ja katsomuskasvatusta. Koska päiväkodilla ei ollut yhteistä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelmaa, painottui esittely kielitietoiseen varhaiskasvatukseen kuten suomen kielen kerhon opetusmateriaalien, kommunikaatiota tukevien menetelmien kuten kuvitetun päiväohjelman, kommunikaatiivihkojen ja toiminnanohjauskuvien sekä suomen kieltä kehittävien tablettisovellusten esittelyyn.

Päiväkodin 122 lapsesta 27 oli toimintakaudella 2018-2019 monikulttuurinen tausta. Näistä kaikista kulttuuritaustoista oli pesään aseteltu kansallisliput esille. Lippujen taakse olimme johdollani koostaneet kansalliskielten yleisimmät fraasit, kuten tervehdykset ja kohteliaisuus sanat. Kielet valitsimme perheissä puhuttujen kielten mukaan. Esimerkiksi Irakissa puhutaan useita kieliä. Koska päiväkotimme irakilastaustaisen perheen äidinkieli oli arabia, koostimme Irakin lipun taakse fraaseja arabian kielellä. Samalla logiikalla koostimme fraasit myös muiden lippujen taakse. Idean lippuihin ja fraasien käyttöön olin alun perin saanut kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksen käsikirjasta.

Kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksen käsikirjan innoittamana laadimme myös johdollani vuosikellon, johon koostin päiväkotimme asiakasperheiden kansallisuuksien juhlia Juhlakalenteri.fi sivustoa hyödyntäen. Juhlakalenteri on helsinkiläisten yhdistysten Fokus ry:n ja Ad Astra r.f.:n toteuttama eri kulttuurien juhlia esittelevä sivusto. Juhlakalenterista poimin ja tulostin kuukausi kerrallaan lyhyitä esittelyjä niin suomalaisista kuin muiden päiväkotimme perheiden kulttuuritaustojen juhlista. Vuosikellon tarkoituksena oli pyytää vanhempia merkitsemään perheelleen tärkeitä juhlia, tapahtumia ja asioita kalenteriin sekä esittämään toivotaan kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen liittyen.

Vuosikello oli melko nopeasti kasaan laitettu ”demoversio”, jonka tarkoituksena oli käynnistää oma oppinäyteprojektini kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnan kehittämiseksi. Tässä vaiheessa syksyä oman työni tavoitteet sekä suuntaviivat eivät vielä olleet selkiytyneet.

Vanhemmat täydensivät vuosikelloa vaihtelevalla innokkuudella. Visuaalisuudeltaan kellossa näkyi hätäinen toteutus. Useat huoltajat olivat kuitenkin kiinnostuneita kellosta.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen liitettävät tapahtumat, joita päiväkodissa sekä erityisesti omassa ryhmässäni toteutettiin toimintakauden aikana, olivat kaikki sellaisia, joita vanhemmat olivat vuosikellossa toivoneet tai huomioineet. Näin vuosikellon kautta voi nähdä toteutuneen vasuissa esitetyt vanhempien osallisuuden sekä toiminnan monimuotoisuuden kulttuuri- ja katsomuskasvatusta koskevat lupaukset.

Suunnitellessani kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa omassa ryhmässäni, otin siis huomioon vanhempien ehdotukset ja toiveet toiminnan sisällöistä. Toiminnaksi valikoitui kiinalaisen ja vietnamilaisen uuden vuoden sekä Viron itsenäisyyspäivän juhlinta helmikuussa sekä irakilaisen äitienpäivän juhlinta maaliskuussa, joista kaikista raportoin seuraavissa alaluvuissa erikseen. Lisäksi ryhmässä juhlittiin muun muassa Suomen itsenäisyyspäivää, joulua Hakunilan seurakunnan järjestämään joulukirkkoon osallistumalla, joulupukin vierailulla ja päiväkodin yhteisellä joulupolulla, ystävänpäivää, kalevalanpäivää ja pääsiäistä. Vappua ja äitienpäivää oli tarkoitus juhlistaa toukokuussa ja ramadanin päättymistä kesäkuun alussa. Tärkeimpänä tavoitteenani oli kuitenkin sisällyttää kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminta osaksi ryhmän arkea.

3.2 Kiinalaisen ja vietnamilaisen uuden vuoden juhlintaa

Kiinalaista ja vietnamilaista uutta vuotta juhlittiin koko päiväkodin voimin 4.-5.2.2019. Päiväkodin esiopetusryhmän opettaja vastasi juhlan ideoinnista. Hän oli saanut ideoita ja käytännön vinkkejä juhlan järjestämisestä vietnamilaiselta vanhemmalta leops-keskustelun (lapsen esiopetus suunnitelma) yhteydessä. Vanhemman antamat ideat koskivat muun muassa juhliin liittyvää askartelua sekä siinä käytettyä musiikkia.

Maanantaina 4.2. jokaisessa päiväkodin ryhmässä askarreltiin silkkipaperista vaaleanpunaisia ja keltaisia kukkia juhlakulkuetta varten. Lapset askartelivat kukkia omien taitojensa mukaan. Esikouluryhmässä pieniä silkkikukkia aseteltiin kymmenen päällekkäin, mistä syntyi lopputuloksena kauniita koristekukkia. Pienemmät lapset leikkasivat silkkipaperista palasia ja ryppivät niitä värikkäiksi kukkapalloiksi.

Tiistaina 5.2. päiväkodissa järjestettiin juhlakulkue. Kulkue alkoi esiopetusryhmästä ja kiersi kaikki päiväkodin ryhmät läpi. Ryhmissä lapset ja henkilökunta liittyivät osaksi karnevaalikulkuetta. Kaiuttimista soi Youtuben kautta vietnamilaisen vanhemman ehdottama karnevaalimusiikki. Kun kaikki ryhmät olivat liittyneet kulkueeseen, se kokoontui lopuksi päiväkodin ruokalaan, jossa toivotettiin yhdessä hyvää uuttavuotta sekä heitettiin kukkia ilmaan. Osa vietnamilaisista vanhemmista oli pukeutunut lapsilleen perinteisen juhla-asun. Havaintojeni mukaan

kyseisten lasten reaktio tähän vaihteli ja osa heistä saattoi kokea olonsa kiusalliseksi sekä erottautuvansa joukosta. Palaan tähän toiseuden teemaan raporttini arviointiosuudessa.

Oman ryhmäni lapsille pohjustin tapahtumaa aamutuokiolla kertomalla heille kiinalaisten ja vietnamilaisten uudenvuoden juhlasta. Ryhmällämme on käytössä datatykki, jonka avulla heijastin materiaalia kannettavalta tietokoneelta seinälle. Tutustuimme lasten kanssa Helsingin kaupungin, kulttuurikeskus Caisan sekä Suomi-Kiina-seuran ylläpitämiin kiinalainenuusi-vuosi.fi-tapahtumasivustoihin. Sivustolta löytyi mukavia juhlaa havainnollistavia kuvia sekä hauska animoitu englanninkielinen video juhlan taustoista, jonka sisällön käänsin sitä katsoessamme omin sanoin lapsille. Lisäksi katsoimme vietnamilaisen vanhemman vinkkaaman musiikkivideon, jossa vietnamilaiset lapset kulkivat juhla-kulkueessa. Videon musiikki soi kaiuttamista päiväkodin yhteisessä karnevaalikulkueessa. Katsoimme myös tuoretta Youtubeen ilmestynyttä vietnamilaista lohikäärme-kulkuevideota, joka edellisenä iltana oli ilmestynyt video-palveluun. Kerroin lapsille, että näimme videossa juhlintaa edelliseltä päivältä Hanoiin kaduilta.

Puolitoista kuukautta myöhemmin keräsin lapsilta palautetta tapahtumasta 22.3.2019 aamupiirin yhteydessä järjestämässäni keskustelutuokiossa. Paikalla oli 12 ryhmän viidestätoista lapsesta. Aloitin keskustelun näyttämällä kuvitetussa viikko-ohjelmassamme sekä kuvitetussa päiväjärjestyksessämme puolitoista kuukautta sitten ollutta kuvaa vietnamilaisesta ja kiinalaisesta uudesta vuodesta. Viisi lasta nosti käden ylös kysyessäni heiltä kuvan perusteella, mistä juhlasta oli kyse. Vastausvuoron saanut lapsi muisti, että juhlan nimi oli kiinalainen ja vietnamilainen uusivuosi. Lapsille jäi mieleen kirjaamani palautteen perusteella kukkien heittäly ruokasalissa sekä aamutuokiolla tapahtunut videoiden katselu uuden vuoden vietosta.

”Saatiin heittää kukat ilmaan.”

”Katottiin videoo.”

Lapset saivat näyttää hymynaamaa tai surunaamaa sen perusteella, mitä he tykkäsivät juhlasta. 11 lasta nosti hymynaaman ja yksi lapsi surunaaman. Surunaaman yhteydessä lapsi toi esille pettymystään siitä, että juhlaan ei sisällynyt herkkujen syömistä.

”Tylsää kun ei ollu herkkui.”

3.3 Viron itsenäisyyspäivän juhlintaa

Viro vietti 101-vuotisitsenäisyyspäiväänsä sunnuntaina 24.2.2019. Ryhmäni hoitolapsen virolainen äiti oli syksyn vanhempainillassa esittänyt vuosikelloon toivomuksen, että juhla huomiotaisiin ryhmämme toiminnassa. Järjestimme ryhmässä toimintaa itsenäisyyspäivää edeltävinä

torstaina ja perjantaina 21. ja 22.2. Sairastumiseni vuoksi ryhmäni lastenhoitaja vastasi juhlan järjestelyistä.

Torstaina 21.2. ryhmässä askarrettiin Viron lippuja värityskuvien avulla. Lisäksi lasten kanssa leivottiin päiväkodin opetuskeittiössä kääretorttua, joka virolaisen äidin mukaan oli perinteinen itsenäisyyspäivän herkku. Perjantaina 22.2. aamupiirillä kuunneltiin Viron kansallislaulu ja heiluteltiin samalla lasten askartelemia Viron lippuja laulun tahdissa. Lisäksi aamupiirillä tutkittiin virolaisia esineitä, joita virolainen äiti oli tuonut päiväkotiin näytille. Lasten tutkittavina oli muun muassa kansallispukuisia nukkeja sekä Kalev-suklaata.

Juhliin kuului välipalan yhteydessä tapahtunut virolaisilla ruoilla herkuttelu. Virolainen äiti oli tuonut tarjottavaksi tummaa virolaista leipää, voita, marenkeja ja Kalev-suklaata. Lisäksi herkuteltiin kääretortulla, jonka lapset olivat aikuisten kanssa leiponeet edellisenä päivänä.

Virolainen äiti oli havaintojeni mukaan tyytyväinen ja otettu, kun ryhmässä huomioitiin hänen kotimaansa itsenäisyyspäivä. Hän halasi aikuisia sekä toi aikuisille kahvihuoneeseen omat tarjottavat, kuten Kalev-suklaakonvehteja, mustaa leipää ja sillejä.

Kuukautta myöhemmin järjestämässäni palautekeskustelussa neljä lasta viittasi juhlakuvan nähtyään ja vastausvuoron saanut lapsi nimesi juhlan Viron itsenäisyyspäiväksi. Lapsille oli kommenttien perusteella jäänyt juhlasta mieleen leipominen, musta leipä ja kääretortun syöminen.

”Syötiin kääretorttua.” ”Syötiin mustaa leipää.” ”Me leivottiin.” ”Mä sain leipoa”.

Myös lippujen askartelu muistettiin. Lippuaskartelu tosin sekoittui sitä kommentoineen lapsen puheessa irakilaiseen korttiaskarteluun.

”Tehtiin Viron itsenäisyyskortteja.”

Kaikki 12 lasta nostivat hymynaaman Viron itsenäisyyspäivää muistellessamme.

3.4 Irakilaisen äitienpäivän juhlintaa

Irakilaista äitienpäivää juhlittiin omassa ryhmässäni 21.3.2019. Idea toimintaan nousi niin ikään syksyn vanhempainillan vuosikellosta, johon irakilainen äiti oli juhlapäivän merkinnyt. Kysellessäni vanhemmalta ideoita juhlimiseen, hän ei osannut tarkemmin kertoa, kuinka päiväkodissa juhlaa voisi viettää. Hän kuitenkin ehdotti korttien askartelemista.

Vastasin toiminnan suunnittelusta ryhmässä. Olin puhelimitse yhteydessä Irakin naisten Yhdistys ry:n TeKo-hankkeen projektityöntekijään Sirwa Farikiin. Hän lähetti minulle sähköpostilla

kuvapohjia äitienpäiväkortteja varten. Kuvien arabiankieliset lauseet hän oli kääntänyt suomeksi sähköpostin viestiosiossa. Lauseet olivat äidille tarkoitettuja. Lauseita olivat muun muassa ”Äiti olet sydämeni syke”, ”Äiti, joka vuosi olet terve ja hyvä”, ”Rakastan sinua äiti” sekä ”Älä poista äitini ääntä talosta ja anna hänelle pitkä elämä”.

Aamupiirillä hyödynsin jälleen ryhmämme omaa datatykkiä, jonka olin liittännyt kannettavaan tietokoneeseen. Tutkimme lasten kanssa google mappia sekä sen street view -toimintoa. Ensin kävimme sovelluksen avulla päiväkotimme tontilla ja tutkimme, miltä se näyttää ilmasta käsin sekä kadulta katsottuna. Tämän jälkeen zoomasimme satelliittikuvaa aina avaruuteen asti ja matkasimme Irakin Bagdadiin. Tutkimme, miltä Bagdadissa näyttää ilmasta käsin ja kierteelimme myös kaupungin kaduilla street viewin avulla. Sitten katsoimme Youtubesta löytämäni videon bagdadilaisesta päiväkodista. Video kuvasi lapsen syntymäpäivän viettoa. Vertasimme tätä oman ryhmämme syntymäpäivärituaaleihin. Lapset muun muassa huomioivat, että bagdadilaisessa päiväkodissa lapsella oli oikea syntymäpäiväkakku, kun meidän ryhmämme kakku on paperista tehty. Tuokion lopuksi kerroin, että tänään Irakissa vietetään äitienpäivää.

Tuokion jälkeen aamupäivän aikana jokainen lapsi sai askarella vuorotellen kortin äidille. Lapsi valitsi Sirwa Farikin toimittamista kuvista sekä kuvaan liitetystä lauseesta mieluisimman, jonka hän leikkasi irti paperista ja askarteli siitä kortin. Lasten askartelemista korteista muodostin kollaasin ryhmämme seinälle. Kollaasin yhteyteen tulostin Irakin lipun sekä tekstin ”irakilainen äitienpäivä 21.3.” Kuva kollaasista on työni liitteenä (LIITE 1).

Irakilainen äiti halusi tuoda juhlapäivän kunniaksi tarjolle karkkeja, joilla herkuteltiin lounaan yhteydessä. Päivän päätteeksi hakiessaan lastaan hoidosta, kyseinen äiti liikuttui kyyneliin nähdessään lasten askartelumat kortit. Hän myös otti niistä kännykkäkuvia, joita hän lähetti ystävilleen ja sukulaisilleen. Tapahtumasta jäi itselleni erityisen positiivisesti mieleen äidin voimakas tunnereaktio.

22.3. käydyssä palautekeskustelussa lapset muistivat näyttämäni kuvan liittyvän edellisenä päivänä vietettyyn irakilaiseen äitienpäivään. Kymmenen lasta viittasi kuvan nähdessään ja vastausvuoron saanut lapsi nimesi juhlan oikein. Lapsilla oli jäänyt mieleen erityisesti korttien askartelu.

”Me tehdään kortteja. Irakilaisia äitienpäiväkortteja.” ”Voidaan tehdä niitä seinälle ja äitille.” ”Mä haluan viedä sen kotiin äidille.” ”Toi teko oli kivaa.”

Karkkien syöminen oli myös jäänyt mieleen.

”Me syötiin R:n karkit.” ”Irakikarkkia syötiin.”

Yksi lapsi muisteli tekemäämme matkaa google mapsin avulla. Hän olisi halunnut mennä paikalle Irakiin.

”Millon me edes mennään tonne?”

Yksi lapsi muisti täydellisesti suoran pitkän sitaatin askartelemastaan kortista.

”Älä poista äitini ääntä talosta ja anna hänelle pitkä elämä.”

Kaikki 12 lasta nostivat hymynaaman irakilaista äitienpäivää muistellessamme.

3.5 Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana päivähoiton arkea

Lapsi ilmentää omaa kulttuuriaan ja hänellä tulee olla mahdollisuus kasvaa niin suomalaisen yhteiskunnan kuin oman kulttuurisen yhteisönsä jäseneksi. Eri kielet ja kulttuurit näkyvät sekä psyykkisessä että fyysisessä oppimisympäristössä. Kohteliaisuusfraasit, tervehdykset, viikonpäivät ja kuukaudet eri kielillä ovat luontevasti yhdistettävissä muun muassa päivästruktuuriin. Oppimisympäristössä tuodaan esille lasten kieli- ja kulttuuritaustat muun muassa lipujen, karttojen, erikielisten tekstien, kirjojen, musiikin ja leikkivälineistön kautta. Kiinnostus ja arvostus perheen äidinkieltä, kulttuuria ja uskontoa tai muuta katsomusta kohtaan vahvistaa lapsen itsetuntoa sekä tukee kulttuurista identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa hankitaan leikkivälineistöön erinäköisiä nukkeja, legohahmoja ja roolivaatteita. (Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja 2018, 25-26.)

Muun muassa seuraavat Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjasta lainatut kohdat toimivat ohjenuoranani pyrkiessäni huomioimaan kulttuuri- ja katsomuskasvatusta päivähoiton arjessa toimintakauden 2018-2019 aikana.

Yhdenvertaisuuden ja suvaitsevaisuuden mittaaminen on haastavaa etenkin psyykkisen oppimis- ja kasvuympäristön osalta. Yhdenvertaisuuden kokemus on subjektiivista. Lisäksi tilanteet päivähoiton arjessa viidentoista lapsen ryhmässä vaihtelevat nopeasti eikä aikuinen kykene havainnoimaan ja rekisteröimään kaikkea lasten välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta.

Ryhmäni pedagogisena tiiminvetäjänä pidin kuitenkin toimintakauden aikana huolta siitä, että keskustelimme kasvatushenkilöstön kanssa säännöllisesti yhdenvertaisuuden ja suvaitsevaisuuden teemoista. Ryhmässämme lasten väliset konfliktit ja ristiriidat selvitettiin huolella lasten kanssa keskustellen. Lisäksi pysähtyessämme lasten kanssa keskustelemaan heitä askarruttavista asioista, kuten vaikkapa Seure-henkilöstöpalveluista tulleiden sijaisten ihonväristä, emme sivuuttaneet lasten huomioita vaan keskustelimme niistä huolella. Lähtökohtana keskusteluissa oli ajatus erilaisuuden rikkaudesta sekä sen arkea rikastuttavasta ulottuvuudesta.

Vuorovaikutustaitoihin panostimme erityisesti toteuttamalla viikoittain Pienin askelin opetusohjelmaa ryhmässä. Pienin askelin on Hogrefe psykologian kustannus Oy:n Second Step:

Social-Emotional Skills for Early Learning -ohjelmaan perustuva opetusohjelma, jolla kehitetään lasten itsesäätelytaitoja, tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja. Ohjelma kannusti lapsia ja aikuisia pysähtymään arjessa tunteita herättävien tilanteiden ja vuorovaikutustilanteiden äärelle sekä käsittelemään niitä rakentavasti. Pienin askelin ohjelmassa opeteltavilla taidoilla näen suoran yhteyden erilaisten kulttuurien ja katsomusten ymmärtämiseen ja kohtaamiseen.

Jokaisen ryhmän lapsen osallisuuden eteen teimme ryhmässä paljon töitä. Lasten kanssa keskusteltiin arjen tilanteissa leikkikavereiden merkityksestä sekä tunteista, joita leikeistä ulos jääminen aiheuttaa. Lasten leikkitaitojen kehittymiseen panostaminen sekä kaverin mielipiteiden huomioiminen leikeissä vaati aikuisilta herkkyyttä sekä leikkien havainnointikykyä. Usein ryhmässä aikuiset myös heittäytyivät mukaan lasten leikkeihin tavoitteenaan lasten leikkitaitojen kartuttaminen sekä erityisesti kavereiden mielipiteiden huomioimisen opettaminen. Kaverin katsantokannan huomioimisen sekä oman itsensä kokemisen osalliseksi ryhmässä näen olevan olennainen osa onnistunutta kulttuuri- ja katsomuskasvatusta.

Osallisuuteen liittyen panostimme ryhmässä lasten kielellisten taitojen vahvistamiseen. Muun muassa Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisuuden varhaiskasvatuksen käsikirjassa todetaan, että kielitaidolla on erittäin suuri merkitys lasten osallisuuden toteutumisessa (2018, 10). Toimintakauden aikana käynnistettiin johdollani pesässäni säännöllinen ja strukturoitu S2-opetus suomea muuna kuin äidinkielenään puhuville lapsille. Lisäksi kielellisiin taitoihin panostettiin muun muassa leikkien, lorujen, satujen, pelien, kommunikaatiota tukevien kuvien, kuvitetun oppimisympäristön, kuvitettujen päivä- ja viikko-ohjelmien, kuvallisen leikinvalintataulun, henkilöstön selkokielisyyden sekä selkeiden ja pilkottujen ohjeiden avulla.

Fyysiseen arjen oppimisympäristöön olisimme näkemykseni mukaan voineet panostaa toimintakauden aikana huomattavasti enemmänkin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen näkökulmasta. Edellisissä alaluvuissa esitetyt kulttuuriset juhlat saattoivat näkyä ryhmän oppimisympäristössä jonkin aikaa. Tästä esimerkkinä irakilaisen äitienpäivän korttikollaasi ryhmän seinällä.

Selkein esimerkki kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta osana arjen fyysistä oppimisympäristöä olivat pesämme lasten kansallisuuksia kuvaavat liput ryhmämme seinällä. Lippuihin olin koostanut syksyn 2018 vanhempainillassa fraaseja eri kansallisuuksien kielillä. Liput ja fraasit olivat toimintakaudella osa päivämme struktuuria. Jokaisella aamupiirillä toivotimme lippujen avulla hyvät huomenet kaikilla pesämme lasten äidinkielillä. Tämä oli lapsia innostava rutiini ja lapset oppivatkin hyvin nopeasti tunnistamaan eri kansallisuuksien liput sekä huomenen toivotukset eri kielillä.

Tilatessamme päiväkotiiin uusia leikkivälineitä ja pelejä, kiinnitin erityistä huomiota moninaisuuden näkymiseen niissä. Nukkejen ja hahmojen tuli edustaa eri etnisiä ryhmiä sekä tavaroitten kuvien edustaa ihmisten ja perheiden moninaisuutta. Pienin askelin ohjelmassa käytettiin viikoittain suurikokoisia tilannekuvia, joiden avulla keskusteltiin lasten kanssa viikon teemasta

kuten esimerkiksi ongelman sanoittamisesta tai leikkiin mukaan pääsemisestä. Kuvissa esiintyneet lapset edustivat kiitettävästi eri etnisiä ryhmiä.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kokonaisvaltaisuuteen varhaiskasvatuksen arjessa liitetään sekä vasuissa että kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjassa olennaisena osana lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtyminen. Myös tämän osa-alueen todentaminen tai mittaaminen arjen hektisten tilanteiden keskellä kasvatusvastuullisena aikuisena on haastavaa. Pyrkimys toimintakauden aikana oli kuitenkin tarttua välillä kiireisenkin arjen keskellä lasten huomioihin ja havaintoihin sekä keskustella niistä. Havaintojeni mukaan erityisesti Pienin askelin ohjelman käyttö lisäsi toimintakauden kuluessa luontevasti keskustelemaa kulttuuria ryhmässämme sekä rohkaisi lapsia tuomaan ajatuksiaan esille. Esimerkiksi ruokailutilanteet olivat hetkiä, joissa oli mahdollista pysähtyä keskustelemaan lasten erilaisista katsomuksiin liittyvistä ruokavalioista.

4 Askelmerkit kohti yksikön omaa suunnitelmaa

Kulttuuri- ja katsomuskasvatusta toimintakauden mittaan toteuttaessani opinnäytetyöni tarkoituksiksi täsmentyi päivähoitoyksikön yhteisen kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman laatiminen. Kuuluin oman pesäni edustajana päiväkodin johtoryhmään toimintakaudella 2018-2019. Tammikuussa 2019 sovimme johtoryhmässä käynnistävämme päiväkodissa uudenlaisen koko henkilöstölle tarkoitetun pedagogisen keskustelufoorumin, keskustelukeitaan. Johtoryhmässä sovimme, että esittelisin toukokuun keskustelukeitaassa opinnäytetyöni tuloksena syntyneen hahmotelman yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmasta. Keskustelutilaisuudessa olisi sitten koko henkilöstön voimin mahdollista arvioida suunnitelmaa sekä tehdä päätöksiä sen toteuttamisesta.

Minulla oli kertynyt kokemusta ja materiaalia toteuttaessani kulttuuri- ja katsomuskasvatusta käytännössä edellisessä luvussa esitetyin tavoin. Saadakseni laajemman kuvan koko päivähoitoyksikön tilanteesta kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osalta, päätin toteuttaa huhtikuun alussa laadullisen lomakekyselyn henkilökunnalle. Kysely perustui työni teoreettisen viitekehysten mukaisesti vasuperusteiden sekä Vantaan vasun kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta annettuihin lupauksiin. Lisäksi kyselyn ensimmäiset kysymykset kartoittivat henkilökunnan perehtyneisyyttä Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan sekä ryhmien kulttuuri- ja katsomuskasvatuskäytänteitä yleisesti.

Omat havaintoni, lapsilta saatu palaute sekä kyselystä saadut vastaukset koin riittäväksi materiaaliksi toiminnan arvioinnin suorittamiseksi. Jotta osaisin kiinnittää arvioinnissa huomiota olennaisiin asioihin sekä tekisin mahdollisimman perustellut johtopäätökset tulevan

toimintasuunnitelman näkökulmasta, sovin huhtikuun puoliväliin kieli- ja kulttuurikoordinaattorin konsultaatiohaastattelun, jossa voisin keskustellen purkaa saamiani tuloksia.

Näillä eväillä lähdin toteuttamaan opinnäytetyöprojektini viimeisiä vaiheita huhtikuun alussa 2019.

4.1 Kysely henkilökunnalle

Päivähoitoyksikön henkilökunnalle huhtikuussa laatimani kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa yksikössä toimintakaudella 2018-2019 toteutettua kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa. Toteutin kyselyn laadullisena lomakekyselynä ja sisällytin siihen 23 avointa kysymystä. Kysely jaettiin henkilökunnalle 1.4.2019 ja sen viimeinen palautuspäivä oli 12.4.2019.

Kyselyn ensimmäisellä kysymyksellä kartoitin henkilökunnan jäsenten työtehtävää toimintayksikössä. Tulosten analysoinnissa päädyin kuitenkin jättämään työtehtävän huomiotta vastaajien anonymiteetin vuoksi. Toisella kysymyksellä kartoitin työntekijän ryhmässä toteutettua kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa yleisellä tasolla. Kysymyksen avulla oli myös mahdollisuus kartoittaa työntekijöiden käsityksiä siitä, mitä kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaiden näkökulmastaan piti sisällään. Kolmannella kysymyksellä kartoitin työntekijöiden perehtyneisyyttä Vantaan kieli- ja kulttuurikasvatuksen käsikirjaan sekä siinä esitettyjen työtapojen käyttämistä toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Neljäs kysymys käsitteli syksyn 2018 vanhempainillassa toteutetun vuosikellon vanhempien merkitsemiin toiveisiin tutustumista sekä niiden toteuttamista ryhmissä.

Kysymyksissä 5-23 tarkastelin ryhmissä toteutettua kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa viitekehukseksi, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman, lupauksista käsin. Kysymykset oli jaoteltu moninaisuuden, osallisuuden, kulttuureista ja katsomuksista oppimisen, sitoutumattomuuden sekä kokonaisvaltaisuuden teemojen ympärille. Kysymyksissä pyysin konkreettisia esimerkkejä toteutetusta toiminnasta sekä kehittämisehdotuksia jokaiseen osa-alueeseen liittyen. Konkreettisia esimerkkejä pyysin erityisesti siksi, että vasuperusteista ja Vantaan vasusta poimimani lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta olivat melko yleisluonteisia ja vaikeasti mitattavia, kuten ”erilaisten kulttuurien kunnioittaminen”.

Päädyin jakamaan kyselyn kaikille päivähoitoyksikön ryhmissä työskenteleville henkilökunnan jäsenille. Näin kyselyyn saivat mahdollisuuden vastata varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat, ryhmäkohtaiset sekä henkilökohtaiset avustajat, taidepedagogi sekä oppisopimusopiskelijat. Vaikka varhaiskasvatuksen opettajilla on ryhmissä päävastuu pedagogisesta toiminnasta, toiminnan toteutusvastuu on kaikilla henkilökunnan jäsenillä. Yhteensä kysely jaettiin 25 henkilökunnan jäsenelle.

Kysely jaettiin paperisena, mutta siihen oli mahdollista erikseen niin toivomalla vastata myös sähköisesti. Kukaan ei täyttänyt lomaketta sähköisesti. Vastaukset käsiteltiin nimettömästi sekä paperiset vastauslomakkeet toimitin kaupungin tietoturvaroskalaatikkoon hävitettäväksi opinnäytetyöprosessini päätyttyä.

Henkilökunnan kyselylomake on opinnäytetyöni liitteenä (Liite 2).

4.2 Kyselyn tuloksia

Kyselylomakkeita jaettiin 25 henkilökunnan jäsenelle. Niitä palautettiin 13. Yksikön ryhmissä toteutetussa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksessa oli kyselyn vastausten perusteella merkittäviä vaihteluita. Vastauksissa näkyi myös vaihtelua siinä, kuinka kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsite ymmärrettiin. Joissakin vastauksissa esiteltiin lista ryhmässä vietetyistä juhlista, toisissa vastauksissa oli laajempi näkökulma kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen.

Vantaan kieli- ja kulttuurikasvatuksen käsikirjaan oli tutustunut osittain tai selailemalla viisi kyselyyn vastanneesta 13 henkilökunnan jäsenestä. Syksyn 2018 vanhempainiltaa varten laadittuun kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikelloon sekä vanhempien kirjoittamiin toiveisiin oli tutustunut neljä vastaajaa. Muut kyselyyn vastanneet eivät olleet nähneet vuosikelloa.

Vasuperusteiden ja Vantaan vasun lupauksen perusteella laadittuihin kysymyksiin, toiveisiin konkreettisista esimerkeistä sekä kehittämis ehdotuksista tuli vaihtelevasti vastauksia. Moninaisuuden liittyviin kysymyksiin vastasivat kaikki. Vastausten perusteella ryhmien lasten perheiden moninaisuus ei ollut kaikissa ryhmissä ollut esillä toimintakauden aikana. Moninaisuus oli näkynyt joissakin ryhmissä lippuina, eri kulttuurien juhlien viettoina, lokeropaikkojen nimeämisenä lapsen omalla äidinkielellä sekä tutustumisena ”seinään heijastamalla” lasten kulttuuriin, kieleen, ruokaan, vaatteisiin ja eläimiin.

Monikulttuuristaustaisten lasten ja perheiden osallisuus oli vastausten perusteella vaihdellut ryhmissä. Joissakin ryhmissä oli ”hyvin vähän” kuunneltu vanhempien ja lasten toiveita tai asiantuntemusta kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa suunniteltaessa. Joissakin ryhmissä vasu-keskusteluissa vanhemmille oli esitetty kysymyksiä ja toiveita, mutta vastauksia ei oltu saatu ja niiden saaminen koettiin hankalaksi. Yhdessä ryhmässä vanhempien osallisuudessa ei oltu koettu haasteita vaan vanhemmat olivat olleet innolla mukana. Lasten osallisuuden eteen oli vastausten perusteella tehty ryhmissä paljon töitä yhtä vastausta lukuun ottamatta, mutta toimintatavat vaihtelivat paljon vastausten välillä.

Kulttuureista ja katsomuksista oppimiseen oli vastausten perusteella ryhmissä syvennytty vaihtelevasti. Oppimisympäristöissä ei kaikissa ryhmissä ollut näkynyt kulttuurien moninaisuus. Joissakin ryhmissä oli matkustettu eri maihin mielikuvituslentokoneella, käytetty

lattiapedagogiikan menetelmiä ”kultaisesta säännöstä”, pidetty ”tietoiskuja” eri maista sekä käytetty arjessa eri maiden lippuja ja fraaseja.

Useisiin sitoutumattomuuteen liitettyihin kysymyksiin oli jätetty vastaamatta. Eri katsomusten näkökulmia ei vastausten perusteella oltu ryhmissä käsitelty tai kysymyksiin ei vastattu. Katsomuksellisia elämäkysymyksiä ei vastausten perusteella oltu myöskään juuri käsitelty. Lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa ei oltu tehty yhteistyötä evankelisluterilaista lähiseurakuntaa lukuun ottamatta. Kaikki ryhmät eivät vastausten perusteella olleet tehneet yhteistyötä myöskään lähiseurakunnan kanssa.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kokonaisvaltaisuus arjessa vaihteli vastausten perusteella. Lasten ihmettelylle ja pohdinnoille oli annettu arjessa tilaa. Asioiden tarkasteluun monesta eri näkökulmasta oli vastausten perusteella syvennytty vaihtelevasti. Puolet vastaajista tunnisti tämän ryhmänsä toimintatavoista. Vain kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että katsomuskasvatus oli luonteva osa ryhmänsä arkea.

4.3 Kieli- ja kulttuurikoordinaattorin konsultaatiohaastattelu

Ennen arviointia ja johtopäätösten tekemistä koostin kehittämistyöni siihenastiset tulokset yhteen ranskalaisin viivoin. Tämä sisälsi havaintoni yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta, jossa olin itse ollut mukana, lapsilta keräämäni palautteen sekä henkilökunnan haastattelulomakkeen tulokset. Laatimaani koostetta käytin pohjana kieli- ja kulttuurikoordinaattori Nina Thurinin konsultaatiohaastattelussa.

Vantaalla toimii kolme kieli- ja kulttuurikoordinaattoria, jotka työskentelevät kiinteässä yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Kieli- ja kulttuurikoordinaattorit konsultoivat ja ohjaavat henkilökuntaa kaksi- ja monikielisten lasten asioissa sekä vahvistavat henkilökunnan jo olemassa olevaa kieli- ja kulttuuritietoisuutta varhaiskasvatuksen osaamista. He opastavat valmistavan opetuksen toteuttamisessa sekä tekevät yhteistyötä perusopetuksen aluekoordinaattoreiden kanssa. (Kieli- ja kulttuuritietoisuuden varhaiskasvatuksen käsikirja 2018, 5.)

Haastattelin Nina Thurinia Tikkurilassa 18.4.2019. Nauhoitin haastattelun sekä tein lisäksi muistiinpanoja sen aikana. Haastattelunauhan kesto oli 91 minuuttia. Täydensin haastattelussa tekemäni muistiinpanot haastattelunauhaa kuuntelemalla. Lisäksi litteroin osia haastattelusta.

Nina Thurinin konsultaatiohaastattelu osoittautui tarpeelliseksi ja hyödylliseksi opinnäytetyöni arvioinnin ja johtopäätösten sekä lopullisen tuotoksen, yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman, laadinnassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä vantaan varhaiskasvatussuunnitelman lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta osoittautuivat muun

muassa henkilökunnan kyselyn perusteella laajasti ymmärrettäviksi sekä osittain vaikeasti todennettaviksi. Konsultaatiohaastattelu auttoi huomion kiinnittämisessä olennaisuuksiin arviota sekä suunnitelman tavoitteita laatiessani.

Toteuttaessani henkilökunnalle laadullisen lomakekyselyn, en kirjannut kyselylomakkeeseen tietoa siitä, että puran vastausten tuloksia yhdessä kieli- ja kulttuurikoordinaattorin kanssa. Jälkikäteen tarkasteltuna tämä oli eettisesti ongelmallista. Työni eettisyyden kannalta vastaajilla olisi pitänyt olla tieto kieli- ja kulttuurikoordinaattorin osallistumisesta tulosten käsitelyyn. Tämä näkökulma minun olisi tullut huomioida paremmin työtäni toteuttaessani.

5 Arviointi ja johtopäätökset

Arvioin varhaiskasvatustieteiden tutkimuskeskuksessa toteutunutta kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa omien havaintojeni, toteuttamani toiminnan, lasten palautteen, henkilökunnan laadullisen lomakekyselyn sekä kieli- ja kulttuurikoordinaattorin konsultaatiohaastattelun tulosten perusteella. Viitekehyksenä toimi vasuperusteiden sekä Vantaan vasun kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen lupaukset, jotka olin jaotellut moninaisuuden, osallisuuden, kulttuureista ja katsomuksista oppimisen, sitoutumattomuuden ja kokonaisvaltaisuuden osa-alueisiin. Erityisesti painotin tarkasteluni niihin Nina Thurinin huomioihin ja ajatuksiin, joita saamani tulokset herättivät. Arvioinnissa tavoitteenani oli tehdä konkreettisia johtopäätöksiä, joita voisin käyttää tulevan kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman tavoitteiden pohjana.

5.1 Moninaisuuden näkökulma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa moninaisuutta ja monimuotoisuutta luvataan pitää esillä, moninaisuutta luvataan arvostaa ja kunnioittaa, moninaisuus luvataan esittää voimavarana sekä kasvatuksen luvataan perustuvan yhdenvertaisuuden periaatteelle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ja Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018). Lupaukset ovat varsin laveita ja vaikeasti mitattavia.

5.1.1 Moninaisuuden ja monimuotoisuuden esillä pitäminen

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan Vantaan olevan yksi Suomen monikulttuurisimmista kaupungeista. Vantaan varhaiskasvatuksessa luvataan vahvistettavan kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria ja edistettävän kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteistä näkymistä osana lapsiryhmien arkea ja juhlaa. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 23.)

Henkilökunnalle teettämäni kyselyn vastausten perusteella joissakin päivähoitoyksikön ryhmissä lasten ja heidän perheidensä moninaisuus oli ollut vähän tai hyvin vähän esillä (neljä vastaajaa 13:sta). Toisaalta vastausten perusteella joissakin ryhmissä oli keskusteltu lasten kanssa eri kielistä sekä siitä, mistä maasta heidän vanhempansa ovat kotoisin. Kahden ryhmän eteisessä oli esillä tervehdykset kaikilla ryhmän lasten kotikielillä. Lasten lokeroissa oli yhdessä ryhmässä lapsen nimi myös omalla kotikielellä, kuten vietnamiksi. Lasten kanssa oltiin myös keskusteltu ryhmän moninaisuudesta lasten tehdessä siitä huomioita.

”Lapsille puhutaan ja selitetään, miksi ryhmässä oleva lapsi ei vielä puhu suomea tai miksi hän puhuu eri kieltä.”

Lasten kulttuuritaustoihin oltiin myös syvennytty erilaisilla menetelmillä.

”Vuoden alussa olemme seinään heijastamalla tutustuneet lasten kulttuuriin, kieleen (kuuntelemalla), ruokaan, vaatteisiin ja eläimiin.”

”Kun perheet ovat lähteneet lomailemaan kotimaahansa niin olemme asiaa käyneet perheen ja lapsen kanssa ennen ja jälkeen reissun läpi keskustellen sekä esineiden (tuliaiset) ja valokuvien avulla.”

Kieli- ja kulttuurikoordinaattori Nina Thurin kiinnitti huomion siihen, kuinka kyselyn vastauksissa moninaisuuden näkökulma oli kaventunut kulttuuriseen näkökulmaan. Tämä saattoi johtua siitä, että Vantaan väestörakenne on yksi suomen monikulttuurisimmista. Toisaalta muu kuin kulttuurinen moninaisuus saatettiin kokea niin arkipäiväiseksi, että se oli unohtunut vastauksissa. Thurin korosti, kuinka moninaisuus ja monimuotoisuus on käsitteenä laajempi. Vastauksissa olisi ollut hyvä huomioida kaikki muikin lasten ja perheiden erilaisuus.

Omassa ryhmässäni moninaisuutta huomioitiin pysähtymällä lasten kanssa keskustelemaan heitä askarruttavista asioista, käymällä tiimipalavereissa pedagogista keskustelua moninaisuuden huomioimisesta ja opettelemalla vuorovaikutustaitoja viikoittain Pienin askelin -vuorovaiutusohjelman avulla. Monimuotoisuus näkyi oppimisympäristössä pienin askelin kuvina, joissa esiintyneet lapset edustivat monia etnisiä ryhmiä, irakilaisen äitienpäiväkorttikollaasin muodossa, pesän kansallisuuksien lippuina sekä monimuotoisuuden näkymisenä leikkivälineissä kuten peleissä ja leluissa. Liput ja fraasit olivat toimintakaudella osa päivästruktuuria. Jokaisella aamupiirillä toivotettiin lippujen avulla hyvät huomenet kaikilla pesän lasten äidinkielillä.

5.1.2 Moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen

Vantaan vasussa todetaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen tavoitteena olevan tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä sekä ohjata lapset arvostamaan ja kunnioittamaan eri kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. Näin edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä, avarretaan lasten maailmankatsomusta sekä vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia yhteiskunnan jäsenenä. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 58.)

Lapset alkavat hahmottaa eroja ja tekemään luokitteluja varhain. Tietoisuus erilaisuudesta on kehittynyt jo 2-3-vuotiailla lapsilla. He tulevat tietoisiksi roduista havaitun ihonvärin tai ympäristössä havaitun sosiaalisen kanssakäymisen perusteella. Kasvattajilla saattaa kuitenkin olla käsitys, että lapset eivät ole tietoisia eroista. Huoli erojen osoittamisesta kuvastaa kasvattajan ymmärtämättömyyttä epäoikeudenmukaisuuden synnystä. Erot eivät sinällään aiheuta ongelmia, vaan se, miten niihin suhtaudutaan. Kasvatuksen avulla voidaan käsitellä erilaisuutta. Lapsille tulee antaa mahdollisuus kysellä ja ihmetellä monimuotoisuutta yhdessä kasvattajien kanssa. (Halme, K & Vataja, A. 2011, 44.) Moninaisuuden ja erilaisuuden arvostaminen ja siitä iloitseminen peittelyn ja vaikenemisen sijaan onkin nähdäkseni kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen ydintä.

Kyselyssä moninaisuuden arvostamisesta ei osattu antaa kuin muutama konkreettinen esimerkki. Moninaisuuden arvostaminen liitettiin muun muassa ruokailutilanteisiin.

”lasten erilaisista ruokavalioista puhutaan ne normalisoiden/vastataan avoimesti toisten lasten kysymyksiin.”

Lisäksi kiinnitettiin huomiota vanhempien kohtaamiseen.

”Kaikki vanhemmat kohdataan yhtä arvokkaasti kieli- tai kulttuuritaustasta riippumatta.”

Yhdessä vastauksessa pidettiin myös tärkeänä, että lapset voivat käyttää omaa äidinkieltään päiväkodissa niin halutessaan.

”Lapset saavat kommunikoida omalla kielellä halutessaan.”

Nina Thurin arvioi, että moninaisuuden arvostaminen on todennäköisesti näkynyt arjessa enemmän, kuin vastausten perusteella voisi päätellä. Hänen tulkintansa henkilökunnan kyselyn vastauksista oli, että yksikössä näytti olevan epäselvää, mitkä kaikki arjen pienetkin teot, keskustelut ja asiat voivat edustaa moninaisuuden arvostamista.

Omassa ryhmässäni pedagogisessa keskustelussa painotin jokaisen lapsen kunnioittamista ja arvostamista. Toiminnassa ei korostettu erilaisuutta. Lasten kanssa keskusteltiin kuitenkin

paljon siitä, kuinka jokainen on ja saa olla juuri sellainen kuin on. Lasten osallisuutta tuettiin myös erilaisin pedagogisin menetelmin kuten leikkiryhmiin huomiota kiinnittämällä, pienryhmätoiminnalla, aikuisen osallistumisella ja heittäytymisellä mukaan leikkeihin sekä konfliktitilanteiden huolellisella selvittämisellä.

5.1.3 Moninaisuuden esittäminen voimavarana

Vasuperusteissa todetaan, että varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Henkilökunnan kyselyn vastauksista löytyi yksi konkreettinen esimerkki moninaisuuden esittämisestä voimavarana. Tämä liittyi lasten erilaisiin äidinkieliin.

”On puhuttu lasten kanssa muista kielistä ja mietitty, miten hienoa on, kun osa lapsista osaa muita kieliä.”

Moninaisuuden näkyminen myönteisellä tavalla tuli hyvin esiin kiinalaisen ja vietnamilaisen uudenvuoden juhlinnassa, Viron itsenäisyyspäivän juhlinnassa sekä irakilaisen äitienpäivän juhlinnassa. Lasten palaute tapahtumista oli yhtä ainoaa surunaamaa lukuun ottamatta myönteinen. Ainoa surunaama liittyi kiinalaisen ja vietnamilaisen uuden vuoden juhlintaan, jonka herkkutarjoilujen puuttuminen aiheutti lapsessa pettymyksen. Tavoitteenani tapahtumissa oli saada aikaan myönteisiä ja rikastuttavia kokemuksia lapsille. Tässä lasten palautteen perusteella myös onnistuttiin hyvin.

”Toi teko oli kivaa.”

5.1.4 Yhdenvertaisuus

Sukupuoli-, kulttuuri- ja katsomussensitiivisen kasvattajan tulee Vantaan vasun mukaan viestittää lapsille, että kaikki ihmiset hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Kasvattajatiimillä on vastuu suvaitsevan ilmapiirin luomisessa. Moninaisuuteen suhtaudutaan myönteisesti. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 31-32.)

Katjamaria Halmeen ja Anita Vatajan mukaan (2011, 43) monikulttuurisuuskasvatuksessa huomiota tulisi kiinnittää erityisesti rasismiin, diskriminaation, ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamiseen. Muun muassa yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta voidaan käsitellä päivittäin ystävyyttä ja kiusaamista selvitellessä.

Ryhmäni pedagogisena tiiminvetäjänä pidin toimintakauden aikana huolta siitä, että keskustelimme kasvatushenkilöstön kanssa säännöllisesti yhdenvertaisuuden ja suvaitsevaisuuden

teemoista. Ryhmässämme lasten väliset konfliktit ja ristiriidat selvitettiin huolella lasten kanssa keskustellen. Pienin askelin vuorovaikutusohjelma auttoi keskusteluun rohkaisevan sekä yhdenvertaisuutta kunnioittavan ilmapiirin luomisessa ryhmän arjessa. Pedagogisten lasten vuorovaikutustaitoja kehittävien opetusohjelmien käyttöä onkin perusteltua suositella kaikille kasvattajille kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen näkökulmasta.

Henkilökunnan kyselyssä vastauksissa painotettiin vanhempien kohtaamista sekä lapsen oman äidinkielen kunnioittamista.

5.1.5 Moninaisuuden teemasta nousevat tavoitteet

Henkilökunnan kyselyssä esitettiin toiveeksi konkreettisia esimerkkejä, joiden avulla moninaisuus voisi näkyä entistä paremmin päiväkodin arjessa. Kyselyn vastausten perusteella käytännöt ryhmissä vaihtelivat paljon. Toimintakauden aikana ryhmissä oli myös toteutettu onnistuneesti joitakin lasten ja perheiden moninaisuutta huomioivia käytänteitä ja toimintatapoja. Myös omassa ryhmässäni oli toteutettu moninaisuutta huomioivaa toimintaa. Nina Thurin nosti esille näiden hyvien käytänteiden jakamisen tärkeyden.

”Kysely nostaa esiin ajatuksen tarpeesta eri yksiköiden kulttuuri- ja katsomuskasvatusta koskevien ideoiden jakamista Vantaan intranettiin kuntatasoisesti. Oma kansio intraan Kulttuuri- ja katsomuskasvatukselle. Esim. irakilaisen äitienpäivän korttien pohjat. Ja ehdottomasti teidän talossa myös sisäisesti ryhmien välillä!”

Lisäksi Thurin kiinnitti huomiota henkilökunnan kyselyn vastauksissa epäselvyyteen käsitteiden sisällöistä.

”Näyttää myös olevan epäselvää, mitkä kaikki arjen pienetkin teot, keskustelut ja asiat edustavat katsomuskasvatusta. Keskustelua henkilöstön kesken tarvitaan lisää, vasu-käsitteiden avaamista. Herää myös kysymys, kuinka paljon arjessa on mahdollisuus keskustella arvoista. Erityisesti olisi tärkeää keskustella omien asenteiden merkityksestä ja miten ne heijastuvat omaan työtapaan.”

Henkilökunnan yhteistä kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaa varten moninaisuuden osa-alueesta nostin johtopäätösteni mukaan tavoitteeksi yhteisen keskustelun tarpeen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen teemoista. Muun muassa moninaisuus on käsitteenä huomattavasti laajempi kuin pelkkä kulttuurinen moninaisuus. Lisäksi oli tärkeää luoda yhteinen foorumi koko talon henkilöstölle, jossa hyviä käytänteitä ja materiaaleja voitaisiin jakaa yhteisesti ja näin ottaa kaikissa ryhmissä käyttöön. Moninaisuuden tuli näkyä kaikkien ryhmien oppimisympäristöissä. Oli mahdollista lähteä pienestä liikkeelle, kuten laittaa kaikkiin ryhmiin perheiden kansallisuuksien liput esille sekä tervehdykset eri kielillä. Lisäksi huomiota tuli

kiinnittää moninaisuuden näkymiseen ryhmien kuvissa, peleissä, kirjoissa sekä muussa oppimisympäristössä. Lasten kanssa keskustelun, lasten huomioihin, ihmettelyn aiheisiin ja keskustelunavauksiin tarttuminen sekä lasten vuorovaikutustaitoihin huomion kiinnittäminen tuli nähdä arvokkaana ja olennaisena osana kulttuuri- ja katsomuskasvatusta.

5.2 Osallisuuden näkökulma

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman kulttuuri- ja katsomuskasvatusta käsittelevissä osioissa osallisuutta painotetaan sekä lapsen että vanhempien näkökulmasta. Lasten ja huoltajien mielipiteitä tulee kuunnella ja huomioida kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Toimintaa kehitetään yhdessä. Lisäksi painotetaan monikulttuuristen lasten osallisuutta lapsiryhmässä sekä heidän vanhempiensa osallisuutta kasvatusyhteisössä. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018.)

5.2.1 Vanhempien osallisuus

Vantaalla yhteisöllisyyden luvataan näkyvän huoltajien ottamisena mukaan varhaiskasvatusyhteisöön. Huoltajat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Varhaiskasvatuksessa järjestetään erilaisia vanhempaintilaisuuksia, joissa toimitaan yhdessä. Varhaiskasvatuksen juhlat ja erilaiset tilaisuudet antavat lapsille ja huoltajille luontevan ympäristön tutustua sekä suomalaisiin että muihin lähiympäristön kulttuureihin, tapoihin ja juhlaperinteisiin. Perheiden omaa asiantuntemusta luvataan käyttää apuna eri kulttuureihin tutustumisessa. Huoltajien kanssa luvataan käydä vuoropuhelua katsomuskasvatuksesta ja hyödyntää perheiden asiantuntemusta heidän kulttuuriinsa, uskontoonsa ja katsomukseensa liittyen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 18-52.)

Henkilökunnan kyselyn vastausten perusteella kaikissa ryhmissä vanhempien toiveita ei oltu kysytty kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa suunniteltaessa. Toisaalta syksyn 2018 vanhempainillassa jokaisen siihen osallistuvan huoltajan oli mahdollista esittää toiveita järjestettävistä juhlista ja toiminnasta laatimaani vuosikelloon. Kaikkien ryhmien vanhemmat eivät kuitenkaan esittäneet vuosikelloon toiveita, eivätkä kaikki henkilökunnan jäsenet käyneet tutustumassa vuosikelloon kirjoitettuihin toiveisiin.

Vasukeskustelut, leops-keskustelut sekä vanhempainilta koettiin tärkeimmiksi työvälineiksi vanhempien toiveiden kartoittamiseen niissä ryhmissä, joissa toiveita oli kysytty. Lisäksi juhlia ja toimintaa järjestettäessä vanhempien asiantuntemusta oli hyödynnetty juhlaa suunniteltaessa.

”Leops -keskustelussa olen keskustellut vanhempien kanssa, miten toivovat, että heidän kulttuuriaan ja juhlia tuodaan esille. Vietnamilaisen uudenvuoden juhlat suunniteltu yhdessä erään vanhemman kanssa. Sain ohjeita askarteluun ja musiikkiin. Romanian kansallispäivään saan tietoa vanhemmalta (Vietetään 8.4.).”

”Vanhempainillassa pyydetty ideoita mitkä juhlat ovat vanhemmille tärkeitä. Juhlia järjestettäessä kysytty lisätietoa perheeltä, miten juhlaa heillä juhlitaan.”

Oman ryhmäni vanhemmat esittivät vuosikelloon toiveita toiminnasta. Toiveet myös huomioitiin toimintakauden aikana. Lisäksi vanhemmat osallistuivat aktiivisesti juhlien järjestämiseen antamalla ideoita ja tuomalla tarjottavaa. Havaintoni mukaan vanhemmat olivat otettuja, kun heidän kulttuuriaan huomioitiin päiväkodissa. Virolainen äiti esitti tyytyväisyytensä Viron itsenäisyyspäivän huomioimiseen monella tavalla, kuten henkilökuntaa halaamalla sekä juhlan järjestelyihin ja tarjoiluihin aktiivisesti osallistumalla. Irakilainen äiti liikuttui suorastaan kyyneliin askartelemistamme arabiankielisistä äitienpäiväkorteista sekä otti niistä kuvia facebookiin ja sukulaisilleen.

Nina Thurin piti erittäin onnistuneena kokeilua vuosikellosta, johon vanhemmat saivat esittää toiveitaan.

”Ihanaa kun olette muistaneet Viron itsenäisyyspäivää. Hienoa kun tämä nousi äidin toiveesta vuosikellon yhteydessä ja myös toteutettiin. Ja noista irakilaisen äitienpäiväkorttien lauseista tuli eri kulttuurinen näkökulma todella esille. Todella mieletöntä!”

Thurin piti tärkeänä, että vanhempainilloissa ja vasu- sekä leops-keskusteluissa jatkossakin kerättäisiin toiveita vanhemmilta. Yksikön pysyvän yhteisen, vuosikellon muodossa olevan, kulttuuri- ja juhlakalenterin laatiminen sai Thurinilta kannatusta. Se voisi toimia kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnan ennakkoinnin välineenä sekä lisäisi vanhempien osallisuutta. Sen avulla yksikössä saataisiin tietää, milloin vietettäisiin perheille tärkeitä juhlia. Juhlakalenteri.fi sivusto painottuu Thurinin mukaan uskonnollisten juhlien esittelyyn. Jotkin kulttuuriset juhlat, joita perheet saattavat viettää, eivät tule esille juhlakalenterista. Lisäksi kulttuuri- ja juhlakalenterin esittelyn yhteydessä voitaisiin kysyä vanhemmilta, millä tavoin sellaiset juhlat kuin uusi vuosi, äitienpäivä tai lasten syntymäpäivien vietto toteutuu heidän kulttuurissaan. Lisäksi Thurinin mukaan tärkeää olisi pyytää toiveita myös kantasuomalaisilta perheiltä. Myös suomalaisten vanhempien moninaisuus tulisi huomioida. Tärkeää olisi, että myös suomalaiset vanhemmat kokisivat, että heidät on huomioitu.

Tarkoituksenani oli kirjata pysyvän yhteisen kulttuuri- ja juhlakalenterin laatiminen mukaan yksikön tulevaan kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan.

Päivähoitoyksikössä toimi aktiivinen juhlatoimikunta, joka oli järjestänyt toimintakaudella onnistuneita tapahtumia, kuten aikuisten esittämän Punahilkka-näytelmän tai talon yhteisen joulupolku-tapahtuman. Tarkoitukseni oli ehdottaa, että juhlatoimikunta järjestäisi tulevana toimintakausina myös muutaman vuosikelloon ehdotetun juhlan, kuten vaikkapa aasialaisen kuujuhlan tai ramadaniin liittyvän juhlan.

Toiminnan kehittäminen yhdessä vanhempien kanssa koettiin monissa kyselyn vastauksissa haasteelliseksi. Yhteisen kielen puuttuminen oli aiheuttanut väärinymmärryksiä sekä hankaloittanut yhteistä keskustelua. Lisäksi jotkut vanhemmat eivät olleet halukkaita jakamaan tietoa tai esittämään toiveita.

”Kaikki eivät halua tai ei kiinnosta osallistua tai jakaa tietoa kulttuurinsa perinteistä.”

”Vasu-keskusteluissa kysely vanhemmilta, muttei juuri toiveita/ ideoita ole ollut.”

”Vanhempien toiveita on kysely vasuissa, mutta he eivät näe tarpeelliseksi, että lapsen uskonto tai kulttuuri näkyy päiväkodissa.”

Vanhempien osallisuuden mahdollistamiseen toivottiinkin hyviä ehdotuksia niissä tapauksissa, kun yhteistyö oli ollut haastavaa. Toisaalta yhdessä vastauksessa pohdittiin sitä, voivatko vasu-lupaukset johtaa jopa vanhempien painostamiseen.

”Toiveena olisi joku valmis malli, miten perustella kulttuuri- ja katsomuskasvatusta vanhemmille.”

”Osallisuutta on myös mahdollisuus kieltäytyä. Vanhempiaakaan ei tule painostaa osallistumiseen.”

Nina Thurin painotti huoltajien kuulemisen tärkeyttä yhteistyötä tehtäessä. Lähtökohdan tulisi aina olla se, minkä huoltajat kokevat tärkeänä. Jotkut perheet ovat Thurinin mukaan saattaneet tulla sellaista vainoa pakoon, etteivät halua palata enää millään tavalla kulttuurinsa asioihin. He eivät halua, että heidän kulttuuristaan muistutetaan koska se tuo pintaan liian kipeitä ja tuskallisia muistoja.

Thurin painotti myös ammattikasvattajien asiantuntijuutta huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Huoltajille tulisi avata, mihin varhaiskasvatussuunnitelma henkilöstöä velvoittaa. Suunnitelmassa on kirjattu velvoite tutustua lapsiryhmän kulttuureihin. Perheiden kanssa tulisi käydä keskustelua siitä, millaisia käytettävät keinot ovat. Thurin painotti, ettei tutustumisen kohteena tarvitse välttämättä olla uskonto. Tutustua voidaan esimerkiksi alueen säätilaan ja siihen, kuinka säätila vaikuttaa pukeutumiseen talvella verrattuna Suomeen. Tapa, jolla tutustutaan, ei tarvitse siis yksioikoisesti olla samanlainen.

Lisäksi Thurin painotti kasvatushenkilöstön pedagogista kykyä arvioida ja suodattaa lapsille jaettu tieto. Vanhemmilta voi saada arvokasta tietoa sekä toiveita järjestettävästä toiminnasta, mutta henkilöstön tehtävä on toteuttaa se lapsiryhmän tarpeita vastaavana pedagogisena toimintana. Hyvänä esimerkkinä Thurin piti ryhmässäni toteutunutta irakilaisen äitienpäivän juhlintaa. Toive juhlan vietosta tuli vanhemmalta, mutta henkilökunta hankki tietoa ja vastasi toteutuksesta. Henkilökunta vastasi pedagogisesti toiminnan toteuttamisesta ja tiedon suodattamisesta lapsiryhmälle.

5.2.2 Lasten osallisuus

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan monikulttuuristen lasten osallisuutta lapsiryhmässä. Vasussa edellytetään, että lapsiryhmän ilmapiiri on turvallinen, aikuiset ovat läsnä lapsille ja heidän osallisuuttaan tuetaan toiminnan suunnittelussa. Erityistä huomiota kiinnitetään eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten sensitiiviseen vastaanottamiseen ja tukemiseen ryhmän jäseneksi pääsemisessä. Kasvattaja kohtaa lapsen hänen tarpeidensa, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti siten, että lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen ja yhdenvertainen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 18-58.)

Henkilökunnalle laatimani kyselyn vastausten sekä omien havaintojeni pohjalta lasten osallisuuden oli päivähoitoyksikössä panostettu. Kyselyn vastauksissa painotettiin kaikkien lasten osallisuuden tärkeyttä. Monikulttuuristaustaisten lasten osallisuuden mahdollistamisessa todettiin vallitsevan *”aivan samat keinot kuin muun ryhmän ryhmäytymisessä”*. Lisäksi vastauksissa painotettiin pienryhmätoiminnan merkitystä osallisuuden mahdollistajana. Kielen merkitys ymmärrettiin tärkeäksi.

”Kielen kehittymistä on tuettu kuvin, katsotaan, että he pääsevät mukaan leikkeihin.”

”Autetaan ja huomioidaan kielellinen harjaantumattomuus.”

Aikuisen merkitys sekä pedagogiset toimenpiteet nähtiin myös tärkeänä osallisuuden mahdollistajana.

”Aikuinen alussa mukana. Etsitään yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja punotaan leikkiä siihen.”

”Ketään ei syrjitä/jätetä leikistä pois, toimitaan tarvittaessa ”tulkkina” lasten välillä, S2 -kielikerho.”

”Oltu aidosti läsnä lapsille auttamassa heitä ryhmäytymään.”

Yhdessä vastauksessa todettiin, että osallisuuteen liittyviä haasteita ei oltu ryhmässä havaittu.

”Olemme kaikki yhtä tärkeitä omine ominaisuuksineen. Ei ole ollut hankaluutta ja syrjintää.”

Omassa toiminnassani korostin toimintakaudella suomen kielen oppimisen tärkeyttä tienä osallisuuteen. Ryhmässäni tuettiin kielen oppimista sekä henkilökohtaisella että ryhmässä tapahtuneella S2-opetuksella. Kuvat olivat kommunikaatiota tukemassa. Lisäksi käytössä oli selkeä kuvitettu päiväohjelma, kasvattajan selkeä puhe sekä pilkotut ohjeet. Joka aamu toivottiin hyvät huomenet eri kielillä. Lähtökohtana toiminnassa oli jokaisen lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen. Lasten erilaisuutta ei korostettu, mutta siitä keskusteltiin paljon, kuinka jokainen on ja saa olla juuri sellainen kuin on. Lasten osallisuutta tuettiin erilaisin pedagogisin menetelmin kuten leikkiryhmiin huomiota kiinnittämällä, pienryhmätoiminnalla, aikuisen osallistumisella ja heittäytymisellä mukaan leikkeihin sekä konfliktitilanteiden huolellisella selvittämällä.

Esitellessäni Nina Thurinille kyselyn vastauksia lasten osallisuuden osalta sekä havaintojani oman ryhmäni toiminnasta, Thurin painotti aikuisen merkittävää roolia ja vastuuta lasten osallisuudessa. Henkilökunnan toimintatapojen tarkasteluun, kuten sensitiivisyyteen, kielellisten ja ei-kielellisten vuorovaikutusaloitteiden huomioimiseen sekä sillanrakentajina toimimiseen, tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi tulisi muistaa henkilökunnan tärkeä rooli suomen kielen opettajina. Vieraskielisten lasten osallisuus vaatii yhteistä kieltä.

5.2.3 Stereotypiat ja toiseuden kokeminen

Melko yleisesti varhaiskasvatuksessa oleva tapa viettää jonkin kulttuurialueen teemaviikkoja tai tapahtumia voi sisältää ja vahvistaa stereotypioita ja ennakkoluuloja. Teemaviikolla nostetaan usein esiin esiteltävän kulttuurin näkyviä ulkoisia, yksittäisiä elementtejä. Keskittyminen kulttuurin yksittäisiin piirteisiin, kuten ruokaan, esineisiin, vaatetukseen ja juhliin, voi johtaa romanttiseen, eksoottiseen ja erilaisuutta korostavaan ”kulttuuriturismiin”, joka sulkee pois kulttuurin peruselementit kuten arvot, arvostukset, uskomukset, tavat ja perinteet. Kulttuurin yksittäiset piirteet, kuten vaatetus, ruoka ja juhlat, ovat selkeästi kaikille näkyviä piirteitä, mutta tunnesuhde niihin on kuitenkin suhteellisen alhainen. Sen sijaan kulttuurin syvämmät piirteet, kuten arvot, uskomukset ja esimerkiksi käsitykset itsestä ja ihmisten välisistä suhteista ja niihin liittyvistä arvostuksista, eivät välttämättä näy ulospäin, mutta ihmisten tunnesuhde niihin on vahva ja intensiivinen. (Eerola-Pennanen 2018, 222-223.)

Paula Eerola-Pennanen edellä esiteltyt ajatukset artikkelissa ”Kulttuurinen monimuotoisuus” herättivät itsessäni monenlaisia pohdintoja. On totta, että jos itse olisin ulkosuomalainen ja

suomalaisuus esiteltäisiin vain esimerkiksi joulupukin, saunan, porojen ja muumien kautta, voisi se itsestä tuntua pinnalliselta. Itselle tärkeämpää suomalaisuutta edustaa esimerkiksi tasa-arvo, hyvinvointiyhteiskunta sekä kaikille avoin maksuton koulutus.

Yhtenä haasteena varhaiskasvatuksessa onkin nähdäkseni välttää kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen toteutumista vain pintapuolisena, stereotyyppistä viljelevänä ja yksittäisiin asioihin keskittyvänä muiden kulttuurien tarkasteluna. Toisaalta alle kouluikäiset lapset hahmottavat maailman hyvin konkreettisesti sekä juuri yksityiskohtien ja ihmettelyn kautta. Luodessani päiväkodin vanhempainiltaan kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikelloa, ajatuksenani oli rohkaista huoltajia avaamaan heille itselleen tärkeitä kulttuurisia asioita ja arvoja, joita voisi mahdollisesti tuoda näkyväksi päiväkodissa.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnan suunnittelussa on myös tärkeä ymmärtää vaara, että se voi väärin toteutettuna aiheuttaa lapselle toiseuden kokemuksen. Vaikka valtakulttuurin edustajien toiminnan taustalla olisikin hyvätahoinen kiinnostus, saattaa toiminta lapsen näkökulmasta muodostua erilaisuutta ja toiseutta tuottavaksi. Näin toimintamalli, jonka toivotaan edistävän esimerkiksi eri kulttuuritaustaisten ryhmien välistä ymmärrystä, päinvastoin vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä ja sulkee valtakulttuurin ulkopuolelta tulevat siitä ulos. Jos kulttuuriseen moninaisuuteen kasvattaminen irrotetaan arjen toiminnasta erityisiksi tapahtumiksi, se alleviivaa kulttuurien välisiä eroja, ei pienennä niitä tai lisää kulttuurien välistä ymmärrystä. Lapsen kannalta tästä voi olla seurauksena se, että valtakulttuuria edustavat lapset rakentavat hierarkioita ja sulkevat muut lapset toiminnan ulkopuolelle. (Repo ym. 2018, 113.)

Toimintakaudella järjestämässäni tapahtumissa ja toiminnoissa pidinkin erittäin tärkeänä, että perinteitä ja tapoja lasten kanssa käsiteltäessä niitä tarkasteltiin yleisellä tasolla, ihmetellen ja lasten kanssa pohtien. Lasta, jonka kulttuuriin liittyviä asioita ryhmässä käsiteltiin, ei nostettu esille toiminnan yhteydessä, ellei hän itse niin halunnut.

Nina Thurin korosti konsultaatiohaastattelussa, kuinka kulttuurisen moninaisuuden näkyminen arjessa pitäisi olla niin automaattista ja sisäänrakennettua, että yksittäiset juhliin tutustumiset eivät aiheuta lapsen joutumista toiseutta korostavalla tavalla esille. Lapsen tulisi saada toimia oman kulttuurinsa asiantuntijana niin halutessaan, mutta häntä ei tulisi koskaan painostaa siihen. Toisaalta Thurin toi esille sitä, kuinka etnisyyttä ei pysty peittämään. Ihonväri ja piirteet näkyvät kaikista. Tässä korostuvat positiivisten kokemusten luominen sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteet.

Kiinalaisen ja vietnamilaisen uudenvuoden juhlassa kiinnitin huomiota lapseen, jolle vanhemmat olivat pukeneet perinteisen vietnamilaisen juhlapuvun. Jäin pohtimaan havaintojeni perusteella, kokiko lapsi olonsa puvussa kiusaantuneeksi. Nina Thurin korostaa tällaisissa tilanteissa kasvattajien herkkyyttä ja dialogia vanhempien kanssa.

”Tässä kohdassa tulee mieleen, että vanhemmat ovat kokeneet erittäin tärkeänä, että tätä juhlaa vietetään. Heille se juhlanviettotapa on varmasti se, että lapsi puetaan juhla-asuun. Tästä jälkiviisaana meidän kannattaa oppia, että me tarvitaan huoltajien kanssa vielä lisää keskustelua siitä, miten me nähdään lapsen osallisuus ja toimijuus. Lapsen tulee saada itse päättää niin silloin Halloweenina kuin vappuna, pukeutuuko hän naamiaisasuun. Myös tämän-tyyppisessä juhlassa lapsi olisi voinut miettiä itse, pukeutuuko hän millaiseen asuun. Tämä vietnamilainen juhla-asu olisi voitu tuoda muuten esille. Eli tämä vaatii edelleen sellaista herkkyyttä meiltä kasvattajilta. Meidän tulee tätä puhetta huoltajien kanssa entistä enemmän käydä. Tämä on meille kasvatusalan ammattilaisille itsestään selvää, että me emme pakota lasta siihen tilanteeseen, mutta se ei ole huoltajille itsestään selvää.”

5.2.4 Osallisuuden teemasta nousevat tavoitteet

Edellä käsiteltyjen osallisuuden teemojen pohjalta yksikön yhteiseen kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan nousi johtopäätöksieni kautta huomioitavia asioita. Päätin toteuttaa päiväkodin aulatilaaan pysyvän kulttuuri- ja juhlakalenterin ”demoversiona” toteuttamani vuosikellon pohjalta. Tähän kalenteriin olisi mahdollista toimintakausien alussa merkitä lapsiryhmien kulttuuritaukojen juhlia ehdotukseksi vanhemmille. Sitten syksyn vanhempainillassa vanhemmat voisivat merkitä siihen omia toiveitaan. Kalenterin sisältö olisi koko vuoden kaikkien nähtävillä aulatilassa ja sitä voisi täydentää toimintakauden mittaan esimerkiksi vasu- ja leops-keskusteluissa nousevien toiveiden perusteella. Lisäksi juhlatoimikunta voisi valita talon yhteisiä tapahtumia ainakin osittain kalenterin sisällön pohjalta.

Vanhemmille tuli myös paremmin ja selkeämmin avata kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen velvoittavuutta varhaiskasvatuksessa. Kasvatushenkilöstöllä on velvoite tutustuttaa lapset lapsiryhmän perheiden eri kulttuureihin. Tavot kulttuureihin tutustumiseen voivat kuitenkin olla hyvin moninaisia ja niistä voidaan käydä dialogia vanhempien kanssa. Lisäksi kasvatushenkilöstön tulisi pedagogisesti suodattaa, millaista tietoa lapsille kerrotaan sekä vastata toiminnan järjestämisestä ikäryhmälle tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapsi voisi myös ottaa asiantuntijuuden omasta kotikulttuuristaan niin halutessaan, mutta häntä ei koskaan saisi painostaa siihen. Yksittäisiä lapsia ei nostettaisi esille, vaan kulttuureita ja katsomuksia käsiteltäisiin yleisellä tasolla.

Huomioitavaa myös oli, että lasten osallisuus ryhmässä on aina aikuisten vastuulla. Lisäksi oli tärkeää korostaa suunnitelmassa suomen kielen opetuksen merkitystä.

5.3 Kulttuureista ja katsomuksista oppimisen näkökulma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osioista on erotettavissa lasten oppimista sekä opetusta painottavia osa-alueita. Kasvatushenkilöstön vastuulla on tutustuttaa lapsia toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Lisäksi lapsiryhmässä läsnä olevat kielet, katsomukset ja kulttuurit ovat erityisen tutustumisen aiheena ja nämä tulee huomioida oppimisympäristöissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43-44.)

Henkilökunnalle laaditun kyselyn perusteella yksikön ryhmissä läsnä olevat kielet ja kulttuurit eivät olleet toimintakaudella näkyneet kaikissa ryhmissä juuri mitenkään oppimisympäristössä eikä niihin oltu tutustuttu. Vastauksissa viitattiin esimerkiksi lasten tekemiin lomamatkoihin.

”Tabletilta kuvien ja videoiden katselu esim. loman jälkeen.”

”Kun lapsi on tullut lomamatkalta (ulkomailta) olemme karttapallosta katsoneet, missä tämä maa sijaitsee. Muut eskarilaiset ovat saaneet esittää kysymyksiä lomailijalle.”

Lisäksi vastauksissa saatettiin viitata ruokailutilanteiden herättämiin lasten ihmettelyihin ja näin luontevasti syntyneisiin mahdollisuuksiin oppia muiden kulttuurien ja katsomusten tavoista.

”Ruokailussa eri uskontotaustaisten lasten ruoka puhututtaa ja mietityttää joskus muita lapsia.”

Omasta kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta sain rohkaisevia kokemuksia jaettavaksi tulevaan kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan. Lasten kulttuuritaustojen liput sekä fraasit, kuten huomenien toivottamiset olivat ryhmässäni päivittäin läsnä. Lapset oppivat nopeasti havaintoni mukaan tunnistamaan eri maiden liput sekä toivottamaan hyvää huomenta eri kielillä. He olivat myös kiinnostuneita näistä asioista.

Järjestämissäni tapahtumissa hyödynsin vanhempien asiantuntemusta mutta tein myös omaa tutkimustyötä. Hyödynsin asiantuntijana Sirwa Farikia sekä käytin laajasti netin lähdemateriaaleja kuten teemasivustoja, Youtubea sekä google mapsia. Kerätessäni palautetta lapsilta maaliskuussa, selvisi, että lapsille oli jäänyt tapahtumista mieleen asioita, kuten irakilainen äitienpäiväfraasi, tapahtumien pitkätkin nimet sekä muita yksityiskohtia. Oppimista voi siis todeta tapahtuneen. Oppimisympäristöön, kuten esineisiin ja esimerkiksi eri maiden musiikkeihin, olisimme voineet kiinnittää vielä paljon enemmänkin huomiota.

Nina Thurinin konsultaatiohaastattelussa esille nousi jakamisen tärkeys kulttuuri- ja katsomuskasvatusta toteutettaessa. Esimerkiksi laatimani irakilaisen äitienpäiväkollaasin olisi voinut toteuttaa päiväkodin yhteisen teemapöydän muodossa, jota kaikki ryhmät olisivat voineet

omalla ajalla sopivana hetkenä tulla tutkimaan. Tavoitteeksi nousi myös tässä osa-alueessa löytää käytäntö, jonka avulla kaikki ryhmissä tuotettu kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen materiaali tulisi talossa yhteiseen jakoon.

5.3.1 Oppimisen teemasta nousevat tavoitteet

Edellä käsitellyn kulttuureista ja katsomuksista oppimisen teeman pohjalta yksikön yhteiseen kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan nousi muutama huomioitava asia. Jokaiseen ryhmään voisi ottaa ryhmien lasten kansallisuuksien liput ja fraasit käyttöön. Koko talon yhteisen kulttuuri- ja juhlakalenterin laatiminen loisi pohjan eri kulttuureihin ja katsomuksiin tutustumiselle ryhmien omien sekä talon yhteisten tapahtumien kautta. Lisäksi kaikki kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen ryhmissä tuotettu materiaali tulisi yhteiseen jakoon yhdessä luotavan foorumin kautta. Yksikön aulatilaa ruokalan viereen voisi miettiä paikan teemapöydälle, johon ryhmät voisivat laittaa esille materiaaleja eri kulttuuri- ja katsomuskasvatusteemoihin liittyen. Näin materiaali olisi kaikkien nähtävillä ja tutustuttavissa.

5.4 Toiminnan sitoutumattomuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tulee olla uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16). Nina Thurin muistutti haastattelussaan, että Opetushallitus on tehnyt varhaiskasvatukselle suosituksen uskontojen näkymisestä juhlatilaisuuksissa. Esimerkiksi pääsiäiskirkko on uskonnollisesti sitoutunutta toimintaa. Vanhempien tulee taustasta riippumatta aina saada valita, osallistuuko heidän lapsensa uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävään toimintaan vai päiväkodin järjestämään vaihtoehtoiseen pedagogiseen toimintaan. Vaihtoehtoisen toiminnan sisältöön tulee päiväkodeissa myös kiinnittää huomiota. Toiminnan tulee olla todellinen pedagoginen vaihtoehto seurakuntien kanssa tehtävälle yhteistyölle.

Nina Thurin selvensi myös oivallisesti kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen sitoutumattomuutta. Sitoutumattomuus ei tarkoita, että eri uskontojen näkemyksiä ei varhaiskasvatuksessa käsiteltäisi. Sitoutumattomuus ei tarkoita asioista puhumattomuutta. Se, kuinka puhe tuotetaan, on olennaista. Esimerkiksi kuolema tulee melkein aina esiopetusryhmissä jossain kohtaa vuotta esille. Tuolloin lasten kysymyksiin ei voi vastata vain oman vakauksen mukaan, vaan lapselle esitetään näkemyksiä siitä, mitä eri ihmiset, uskonnot ja aatesuunnat aiheesta ajattelevat. Lapselta voi esimerkiksi kysyä mitä hän itse ajattelee kuolemasta tai mitä omat vanhemmat ajattelevat. Kasvattajien tehtävänä on toimia yleissivistäjinä ja jakaa tietoa. Mutta katsomusasioita ei tule esittää faktoina ja totuutena.

5.4.1 Eri katsomusten näkökulmat

Sitoutumattomuus varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen toiminnassa käsitellään eri katsomusten näkökulmia (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52). Henkilökunnan kyselyssä yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kukaan ei tunnistanut käsitelleensä lasten kanssa eri katsomusten näkökulmia.

”On juteltu millaisia juhlia ja tapoja liittyy eri kulttuureihin verrattuna suomalaisiin perinteisiin.”

”Ei kyllä juurikaan. Erilaiset juhlit huomioiden kylläkin. Lapsille näytetty miten eri kulttuureissa eri juhlia juhlitaan.”

Nina Thurin näki mielenkiitoina sen, että henkilöstö ei vastauksissaan nostanut kysymyksessä toimintatapojaan esille. Kultaisen säännön käsittelyn hän näki erittäin hyvänä ja kannattavana esimerkkinä katsomusten käsittelystä.

”Esimerkiksi ”kultainen sääntö” on katsomusten käsittelyä. Sitä oli käsitelty jossain ryhmässä. Se on ihan sitä ydintä. Eli ”tee toisille, minkä haluat itsellesi tehtävän”. Tätä yleismaailmallista ja kaikista katsomuksista löytyvää eettistä periaatetta on hirveän tärkeää viljellä siinä lapsiryhmässä. Kultainen sääntö -juliste saisi olla esillä kaikissa ryhmissä.”

Thurin nosti esille muitakin arkisia tilanteita, joissa päivähoitoyksikön ryhmissä eri katsomuksia on todennäköisesti käsitelty. Näitä ovat esimerkiksi ruokailutilanteet, joissa osa lapsista ei syö sianlihaa sisältäviä ruokia. Myös tässä yhteydessä nousi esille tarve kasvatushenkilöstön yhteisille keskustelutilaisuuksille, joissa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsitteitä voitaisiin yhdessä avata ja sitoa toisiinsa.

5.4.2 Elämänkysymysten pohtiminen

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen kuuluu elämänkysymysten pohtiminen lasten kanssa yhdessä sekä keskustelu hyväksyvässä ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Huoltajille avataan aina käytyjen keskustelujen sisältö mahdollisimman pian. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52.)

Henkilökunnan kyselyssä vastaajilla oli myös elämänkysymysten osalta vaikeuksia tunnistaa käsitelleensä teemoja lasten kanssa. Yksi vastaaja tunnisti keskustelleensa lasten kanssa ulkoonäköön ja kieleen liittyvistä eroavaisuuksista.

”Ollaan pohdittu varsinkin ulkonäköön ja kieleen liittyviä erilaisuuksia sekä kuinka vaikeaa on ymmärtää suomen kieltä.”

Kolme vastaajaa kertoi keskustelleensa kuolemaan liittyvistä teemoista lasten kanssa.

”Joskus kuolemaan liittyviä. Lapselta on voinut isovanhempi kuolla. Tällöin on lähinnä kuunneltu, tuettu.”

”Kuolemasta puhuttu, että eri uskonnoissa ja kulttuureissa kuolema koetaan eri tavalla.”

”Kuolema ollut lasten puheissa esillä. Ei ole kylläkään käsitelty eri katsomusten näkökulmasta.”

Myös elämäkysymysten osalta Nina Thurin painotti yhteisen keskustelun sekä käsitteiden avaamisen tarpeellisuutta henkilökunnan kesken.

”Eikö elämäkysymykset tule ymmärtää ihan niin konkreettisesti kuin mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on hyvää elämää? Ihan nämä peruskysymykset. Olen aivan varma, että kaikissa ryhmissä niitä käydään läpi tavalla tai toisella. Mitkä on hyvät käytöstavat, miten puhutaan toiselle ihmiselle ja miten leikitään yhdessä? Ne on niitä elämäkysymyksiä. Että tässä tulee sama ajatus mieleen, että ei ole ollut tilaa sille keskustelulle. Että tämä elämäkysymykset on sanana ehkä uusi vasussa. Ei siis ole ehkä vielä ihan selkiintynyt, mitä käsite pitää sisällään. Eli käsitteiden avaamiseen pitää olla entistä enemmän tilaa arjessa.”

5.4.3 Seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö

Katsomuskasvatuksessa voidaan tehdä yhteistyötä lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa. Yhteistyössä toteutettavaa tunnustuksellista toimintaa ei järjestetä varhaiskasvatuspaikassa. Huoltajille tiedotetaan yhteistyön sisällöstä etukäteen. Huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta. Lapsille järjestetään tarvittaessa vaihtoehtoista suunniteltua varhaiskasvatustoimintaa. Toiminta järjestetään siten, että kukaan ei koe jäävänsä ryhmän ulkopuolelle. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 52.)

Muun kuin paikallisen evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa ei yksikössä oltu tehty yhteistyötä henkilökunnan kyselyn vastausten perusteella. Itse olin ollut yhteydessä Irakin naisten yhdistyksen Sirwa Farikiin, jolta sain hienoja kuvapohjia irakilaisen äitienpäivän korttiaskartelua varten sekä hänen arabiasta suomeksi kääntämiään lauseita äidille. Irakin Naisten Yhdistys voidaan määritelmistä riippuen laskea katsomukselliseksi yhteisöksi.

Nina Thurin kertoi konsultaatiohaastattelussa, että Vantaan varhaiskasvatus ja Vantaan seurakunnat oli käynnistänyt keväällä 2018 yhteistyön eri uskonnollisten ja katsomuksellisten

yhteisöjen, kuten ortodoksien, katolisen kirkon, helluntaiseurakunnan, islamilaisten yhteisöjen sekä Hakunilan kansainvälinen yhdistyksen kanssa. Eri yhteisöille oli Hakunilassa järjestetty tilaisuus, jossa Helsingin yliopiston tutkijat olivat kertoneet alle kouluikäisten lasten identiteettien kehittymisestä. Lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja, kasvatustieteiden maisteri Silja Lamminmäki-Vartia oli kertonut, mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sanovat uskonto- ja katsomuskasvatuksesta. Tilaisuuden tarkoituksena oli edistää yksittäisten päiväkotien mahdollisuuksia aloittaa dialogi eri yhteisöjen kanssa. Vantaan panostukset yhteistyön edistämiseksi eri katsomuksellisten yhteisöjen kanssa oli uusi tieto jaettavaksi kehittämistyöni kohteena olevaan päiväkotiin.

Seurakuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä tulee tiedottaa vanhempia yhteistyön laadusta ja sisällöistä sekä pyytää lupa lapsen toimintaan osallistumiseen. Itse keskustelin ryhmäni muslimitaustaisen lapsen äidin kanssa mahdollisuudesta osallistua seurakunnan kirkossa järjestämään joulutapahtumaan. Tapahtuma ei ollut tunnustuksellinen ja sain perheeltä luvan lapsen osallistumiselle.

Nina Thurin painotti tässä yhteydessä dialogin tärkeyttä perheiden kanssa. Hän muistutti siitä, että vantaalaiset evankelisluterilaiset lähiseurakunnat järjestävät monenlaista toimintaa, joista kaikki ei ole tunnustuksellista. Seurakunnilla on käytössä niin kutsuttu ”korimalli”, jossa päiväkodeille tarjottava toiminta on järjestetty ”koreihin”. Ainakin kahden korin toiminta ei ole tunnustuksellista vaan sisältää esimerkiksi askarteluhetkiä, lasten konsertteja tai arkkitehtuurisia tutustumiskäyntejä kirkkorakennuksiin. Sisältöjä olisi Thurinin mukaan tärkeä avata vanhemmille. Näin perheet voivat ratkaista, osallistuvatko heidän lapsensa toimintaan.

Jos huoltaja kieltää lapsen osallistumisen uskonnolliseksi kokemaansa toimintaan, tulee lapselle järjestää vaihtoehtoista suunniteltua varhaiskasvatustoimintaa. Toiminta järjestetään siten, että kukaan ei koe jäävänsä ryhmän ulkopuolelle. Vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisessä henkilökunnan kyselyyn vastaajat kokivat ryhmien onnistuneen hyvin.

”Ryhmien välinen avoin yhteistyö mahdollistaa suunniteltuun pedagogiseen toimintaan osallistumisen.”

”Ryhmien välisellä yhteistyöllä onnistuu”

”Esim. kirkkoretket on tehty kahdessa eri pienryhmässä, jolloin lapsia, ketkä eivät saa osallistua ev. lut. kirkkoon ei tarvitse sijoittaa toiseen ryhmään vaan leikkivät tuttujen lasten ja aikuisten kanssa.”

”Lapsille järjestetään pedagogista toimintaa ja heille kerrotaan (koko ryhmä) miten toimitaan ja miksi. Toiminta on ja sen tulee olla ”tasavertaista”.”

5.4.4 Sitoutumattomuuden teemasta nousevat tavoitteet

Myös toimintaan sitoutumattomuuden teemojen pohjalta yksikön yhteiseen kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan nousi huomioitavia asioita. Jokaiseen ryhmään voisi hankkia ”Kultainen sääntö” -julisteeet, jotka voisivat toimia monissa eri tilanteissa hyvänä lähtökoh- tana lasten kanssa tehtävälle katsomuskeskustelulle. Nämä keskustelut voisivat toimia hyvänä pohjana muullekin katsomuskeskustelulle avaamaan eri katsomusten näkökulmia lapsia pohdi- tuttavista aiheista. Tässä yhteydessä henkilökunnan tulisi muistaa olla esittämättä katsomuk- sia ”yhtenä totuutena”. Lisäksi huoltajille tulisi aina muistaa avata käytyjen keskustelujen si- sällöt.

Myös sitoutumattomuuden osa-alue nosti esille tarpeen henkilökunnan yhteiselle keskustelulle kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsitteistä ja sisällöistä. Henkilökuntaa olisi myös tarpeen muistuttaa, että elämänkysymyksiä pohditaan päiväkodin arjessa jatkuvasti. Keskustelut oike- asta ja väärästä, käytöstavoista sekä yhdessä leikkimisen periaatteista ovat kaikki elämänky- symysten pohtimista.

Seurakuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä olisi hyvä huomioida evankelisluterilaisilla seura- kunnilla käytössä oleva korimalli. Seurakunnat järjestävät paljon toimintaa (vähintään kaksi koria), joka ei ole tunnustuksellista. Tätä olisi tärkeää avata myös vanhemmille. Henkilökun- taa tulisi kannustaa ottamaan rohkeasti yhteyttä myös muihin uskonnollisiin ja katsomukselli- siin yhteisöihin sekä käymään dialogia niiden kanssa. Vantaalla on luotu pohjaa tällaiselle yh- teistyölle. Lapsille, joilla ei ole lupa osallistua seurakuntien järjestämään toimintaan, tulee muistaa järjestää vaihtoehtoisia pedagogista toimintaa.

5.5 Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana päivähoidon arkea

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Vantaan vasussa on nähtävissä pyrkimys kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kokonaisvaltaisuuteen. Sen tulisi olla luonteva osa päivähoidon arkea. Yksikön henkilökunnalle laatimani kyselyn vastaukset sekä niistä keskustelu Nina Thurinin kon- sultaatiohaastattelussa nostivat esille lasten kanssa keskustelun, ihmettelyn ja pohdinnan ja luottamuksen merkityksen tärkeyden sekä sen, että henkilökunnan osaamista tulisi lisätä.

5.5.1 Keskustelu, ihmettely ja pohdinta

Vasuperusteissa luvataan pysähtyä päiväkodin arjessa lapsia askarruttavien asioiden ja tilan- teiden äärelle, avata eteen tulevia erilaisia näkemyksiä ja katsomuksia sekä keskustella niistä. Tämä osa-alue tuntui toteutuvan yksikössä hyvin henkilökunnan kyselyn vastausten pe- rusteella.

”Kyllä koen. Lasten ajatuksia on kuunneltu ja niiden äärelle on pysähdetty. Lisäksi erilaisista juhlista on keskusteltu lasten kanssa. TVT:tä on pystytty tässä hyödyntämään oivallisesti.”

”Kaikkea on ihmetelty yhdessä”.

”Se on arkea ryhmässämme. Olemme erilaisia jokainen. Annamme kaikille tilaa olla oma itsensä. Käytämme hyödyksi jokaisen vahvuuksia. Emme korosta erilaisuutta. Me aikuiset pyrimme olemaan sensitiivisiä. Ohjaamme, kannustamme, kehumme jokaista lasta erikseen vahvistaen hänen oman arvons tuntoaan ja itsetuntoa. Meissä jokaisessa on hyvää!”

Myös ristiriita- ja konfliktitilanteissa henkilökunta käytti menetelmänä keskustelua ja asioiden tarkastelua eri näkökulmista.

”Ristiriitatilanteita puhutaan auki monesta eri näkökulmasta. (Etiikka)”

”Lasten ajatuksiin on tartuttu ja niitä on pohdittu. Pienetkin konfliktitilanteet selvitetään ja rohkaistaan lapsia puhumaan tunteistaan ja ajatuksistaan.”

Eri näkökulmien esille tuomisessa oltiin hyödynnetty myös vanhempia sekä monikulttuuristaustaisia sijaisia.

”Haastatellaan perheitä. Hyödynnetään tietotekniikkaa, kuvia ja esineitä. haastatellaan eri kulttuureista tulevia seuren työntekijöitä.”

Edelleen joissakin vastauksissa näkyi epäselvyys käsitteiden merkityksistä.

”Kaikkea on ihmetelty yhdessä mutta elämäkysymyksiä ei ole esitetty.”

Nina Thurinin konsultaatiohaastattelussa nousi esille aihealueen läheisyys sekä samankaltaisuus elämäkysymysten pohdinnan kanssa. Tarve käsitteiden selventämiselle esimerkiksi yhteisen keskustelun kautta nousi tässäkin kohtaa esille. Lisäksi katsomuskasvatuksesta esitettiin yhdessä vastauksessa jyrkkä mielipide.

”Minusta katsomuskasvatus ei kuulu päiväkotiin, jos siihen liittyy uskonnollisia piirteitä.”

Edelleen Thurin joutui selventämään katsomuskasvatuksen käsitettä.

”Tunnustuksellisuus ei kuulu varhaiskasvatukseen. Mutta katsomuskasvatus on ihan meidän perusteissa määritelty meidän tehtäväksi. Uskonnoista tulee puhua! Juhlita tulee puhua. Mutta se ei saa olla tunnustuksellista se toiminta. Tai jos me järjestetään kirkkoretkiä niin on aina vaihtoehtoista toimintaa.”

Myös ohjenuoranani toimineen kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjassa liitettiin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kokonaisvaltaisuuden olennaisena osana pysähtymisen lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle. Toimintakauden aikana pyrkimyksenäni oli tarttua välillä kiireisenkin arjen keskellä lasten huomioihin ja havaintoihin sekä keskustella niistä. Havaintojeni mukaan erityisesti Pienin askelin ohjelman käyttö lisäsi toimintakauden kuluessa luontevasti keskustelemaa kulttuuria ryhmässämme sekä rohkaisi lapsia tuomaan ajatuksiaan esille. Ohjelma kannusti lapsia ja aikuisia pysähtymään arjessa tunteita herättävien tilanteiden ja vuorovaikutustilanteiden äärelle sekä käsittelemään niitä rakentavasti. Esimerkiksi ruokailutilanteet olivat hetkiä, joissa oli mahdollista pysähtyä keskustelemaan lasten erilaisista katsomuksiin liittyvistä ruokavalioista.

5.5.2 Luottamuksen merkitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytetään henkilöstöltä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintavoista luvataan keskustella rakentavasti ja luoda myös uusia tapoja toimia yhdessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Nina Thurin painotti haastattelussa yhteistyön tärkeyttä vanhempien kanssa sekä luottamuksen rakentamista. Hän peräänkuulutti sellaisten tilaisuuksien järjestämistä, jotka avaavat päiväkotien toimintaa vanhemmille konkreettisesti. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi erilaiset avointen ovien päivät.

Thurin kertoi esimerkin erään toisen vantaalaisen päiväkodin leikkipäivistä, joihin vanhemmat oli kutsuttu mukaan. Tapahtumat oli aloitettu aamupiirillä, jossa leikit oli jaettu. Tämän jälkeen oli korostettu valittuihin leikkeihin sitoutumista sekä tarvittaessa tuettu vanhempia tässä. Eskariryhmässä oli ollut leikkipäivissä myös kuraattori mukana. Tämä oli mahdollistanut ammattiryhmien ylityksen; vanhemmat olivat tutustuneet varhaiskasvatuksen arjessa mukana oleviin eri ammattiryhmiin. Tilaisuuksissa vanhempia oli pystytty myös ohjaamaan.

Toisena esimerkkinä Thurin nosti erään päiväkodin kulttuurisen juhlan, johon vanhemmat olivat tuoneet ruokia ja esineitä ja vaatteita. Juhlissa somalialainen isä oli näyttänyt nyrkillä rintaansa ja sanonut, että tämä on ystävyyttä. Tilaisuudessa vanhempien välillä oli tapahtunut tutustumista, vaikka yhteistä kieltä ei juuri edes ollut.

Eräessä vantaalaisessa päiväkodissa oli ollut aamuinen teehetki, jossa oli tarjottu samovaa-rista venäläistä teetä, turkkilaista teetä ja intialaista vihreää teetä. Vanhemmat olivat osallistuneet tapahtumaan hyvällä prosentilla. Tapahtumasta oli annettu myös paljon positiivista palautetta. Tapahtuma oli koettu mukavaksi tavaksi keskustella arjesta, arvoista ja toiminnasta.

5.5.3 Osaamisen lisääminen

Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että Vantaalla varhaiskasvatus on kieli- ja kulttuuri-tietoista. Tällä tarkoitetaan moninaisuutta, jossa kielet, kulttuurit, uskonnot ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Moninaisuuteen suhtaudutaan myönteisesti. Henkilökunnan osaamisen lisäämiseksi Vantaalla on luotu monia malleja ja toimintatapoja, jotka tukevat kulttuurista moninaisuutta ja kielitietoisuutta. Nämä mallit on koottu Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan (2018), joka on tarkoitettu päiväkodin henkilöstön ja päiväkodin johtajien työväliseksi. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 32.)

Henkilöstön kyselyssä tuli ilmi, että viisi kolmestatoista kyselyyn vastanneesta henkilökunnan jäsenestä oli tutustunut osittain tai selailemalla kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan. Yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan ajattelinkin kirjata, että jokainen kasvatushenkilö tutustuisi käsikirjaan uuden toimintakauden alkaessa sekä hyödyntäisi sitä työvälisenä. Nina Thurin piti tätä *”äärimmäisen tärkeänä tavoitteena”*.

Nina Thurin toi haastattelussa esille myös näkemyksen siitä, kuinka toiminnan suunnittelussa yhteistyötä kaikkien päiväkodissa työskentelevien välillä tulisi tiivistää. Opettajien roolin korostaminen on joissakin yksiköissä johtanut lastenhoitajien vähäisempään sitoutumiseen toiminnan suunnittelussa. Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnittelun tulisi koskettaa koko henkilöstöä.

Henkilöstön osaamista on mahdollista lisätä tiedon ja toimintamallien jakamisen, koulutuksiin osallistumisen sekä kieli- ja kulttuuritietoisien käsikirjan työkaluihin tutustumisen lisäksi henkilöstön yhteisillä keskustelutilaisuuksilla. Tätä näkökulmaa Nina Thurin toi haastattelussa useita kertoja esille. Tärkeää olisi, että jokainen henkilökunnan jäsen hahmottaisi, mitä yksikön katsomuskasvatus pitää sisällään. Dialogin mahdollistaminen huoltajien kanssa sekä toiveiden kuunteleminen vaatii katsomuskasvatuksen sisältöjen tuntemista niin oman ryhmän kuin koko talon osalta.

Eräässä vantaalaisessa päivähoitoyksikössä Thurin oli ollut kaksi kertaa toimintakauden aikana mukana johtoryhmän kokoontumisessa. Ensimmäisellä kerralla oltiin virittäytytty kieli-, kulttuuri- ja katsomuskasvatuksellisen toiminnan teemoihin. Johtaja oli edellyttänyt jokaiselta ryhmältä tapaamisen jälkeen tavoitteen asettamisen muutokselle, jota lähdetäisiin toteuttamaan. Kolmen kuukauden jälkeen johtoryhmässä jokainen ryhmä oli esitelty, mitä he olivat tehneet, miten se oli näyttäytynyt ja miten lapset olivat kokeneet muutokset. Thurinin kokemuksen mukaan yksikön sisällä oli ollut paljon eroavaisuuksia käytänteissä, vaihteluvälin ollessa suurta. Tässä toimintamallissa tapahtui myös paljon vertaisoppimista ryhmien välillä.

Mahdollisuus hyödyntää Kieli- ja kulttuurikoordinaattorin osaamista edellä mainitulla menetelmällä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämässä oli hyödyllinen tieto jaettavaksi myös omalle yksikölleni.

5.5.4 Kokonaisvaltaisuuden teemasta nousevat tavoitteet

Yksikön yhteiseen kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan nousi kokonaisvaltaisuuden teemojen pohjalta seuraavia huomioitavia asioita:

Henkilökuntaa tuli muistuttaa päiväkodin arjessa lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtymisen sekä erilaisten eteen tulevien näkemysten ja katsomusten avaamisen sekä niistä keskustelemisen merkityksestä. Henkilökuntaa tuli myös muistuttaa siitä, että katsomuskasvatus on vasuperusteissa määritelty kasvattajien tehtäväksi. Uskonnoista ja eri katsomuksista tulee puhua mutta toiminta ei saa olla tunnustuksellista.

Vanhemmille voisi yksikössä järjestää uudenlaisia avointen ovien tilaisuuksia, joissa he näkisivät käytännössä päiväkodin arkea. Lapsille ja vanhemmille voisi järjestää esimerkiksi yhteisiä leikkiaamupäiviä. Tapahtumissa voisi olla mukana myös muuta varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstöä sekä sidosryhmiä kuten kuraattoreita.

Jokaisen kasvatushenkilön tulisi tutustua Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjaan.

Kaikkien ryhmien vanhemmilta tulisi kysyä toiveita kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta. Tätä varten otettaisiin käyttöön uusi talon yhteinen kulttuuri- ja juhlakalenteri.

Keskustelutilaisuuksien järjestäminen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta olisi yksikössä tarpeen. Nina Thurin olisi mahdollisuus kutsua esimerkiksi keskustelukeitaaseen ohjaamaan keskustelua yksikön yhteisten kulttuuri- ja katsomuskasvatuskäytänteiden toimintaan mukaan ottamisen jälkeen.

6 Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelma

Arvioinnin sekä siitä tekemieni johtopäätösten perusteella laadin päivähoitoyksikölle ehdotuksen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelmasta. Suunnitelman tarkoituksena oli toimia kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen toteuttamisen työvälineenä yksikössä sekä yhtenäistää käytäntöjä päiväkodin ryhmien välillä. Lähetin suunnitelman sähköisesti yksikön henkilökunnalle etukäteen tutustuttavaksi 12.5.2019. Samassa yhteydessä lähetin keskustelukeitaaseen laatimani alustuksen sekä pienryhmätehtävät. Keskustelukeitaassa 15.5.2019 laatimaani ehdotusta

kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta kommentoitiin ja käsiteltiin pienryhmittäin, sekä keskustelut purettiin yhteisesti. Tilaisuudessa sovittiin, että ryhtyisin toimintakaudella 2019-2020 yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaavaksi ja johtaisin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämistä. Kehittämistyön tiekarttana toimisi laatimani ehdotus kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmasta.

6.1 Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikello

Laadin päiväkodille pysyvän kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikellon, päiväkodin yhteisen kulttuuri- ja juhlakalenterin. Kiinnitin kalenterin päiväkodin yläkertaan lasiseinään näkyvälle, johtoryhmässä yhteisesti sovitulle paikalle. Kuva laatimastani kalenterista on työni liitteenä (Liite 3).

Kalenterin tarkoituksena oli toimia kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen yhteisenä työvälineenä sekä mahdollistaa vanhempien osallistuminen toiminnan suunnitteluun. Tarkoituksena oli, että toimintakausien alussa kalenteriin merkittäisiin lapsiryhmien kulttuuritaustojen juhlia ehdotukseksi vanhemmille esimerkiksi Juhlakalenteri.fi -sivustoa hyödyntäen. Syksyn vanhempainillassa vanhemmat voisivat sitten merkitä kalenteriin omia toiveitaan. Kalenterin sisältö olisi koko vuoden kaikkien nähtävillä ja sitä voisi täydentää toimintakausien mittaan esimerkiksi vasu- ja leops-keskusteluissa nousevien toiveiden perusteella. Juhlatoimikunta voisi myös hyödyntää kalenteria suunnitellessaan toimintakauden juhlia. Kiinnitin kulttuuri- ja juhlakalenterin paikoilleen 12.5.2019 ja pyysin kaikkia henkilökunnan jäseniä tutustumaan siihen ennen 15.5. keskustelukeidas-tilaisuutta.

6.2 Suunnitelman sisältö

Arvioinnin sekä siitä tekemiäni johtopäätösten perusteella laadin päivähoitoyksikölle ehdotuksen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelmasta. Kirjasin suunnitelmaan asioita kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen velvoittavuudesta, yhteistyöstä vanhempien kanssa, yhteistyöstä seurakuntien kanssa, kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen teemoista keskustelusta työyhteisössä, lasten kanssa keskustelusta ja ihmettelystä, oppimisympäristöistä, hyvien käytänteiden ja materiaalien jakamisesta, päiväkodin kulttuuri- ja juhlakalenterista sekä ehdotuksistani perustaa päiväkotiin uusi kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaavan luottamustehtävä.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen velvoittavuudesta kirjasin seuraavia asioita:

Kasvatushenkilöstöllä on velvoite tutustuttaa lapset lapsiryhmän perheiden eri kulttuureihin.

Katsomuksiin tutustutaan ”sitoutumattomasti”. Katsomuksia ei esitetä ”yhtenä totuutena”.

Velvoittavuus tulee avata myös vanhemmille.

Tavat kulttuureihin tutustumiseen voivat kuitenkin olla hyvin moninaisia ja niistä voidaan käydä dialogia vanhempien kanssa.

Kasvatushenkilöstön tulee pedagogisesti suodattaa, millaista tietoa lapsille kerrotaan sekä vastata toiminnan järjestämisestä ikäryhmälle tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lapsi voi ottaa asiantuntijuuden omasta kotikulttuuristaan niin halutessaan, mutta häntä ei koskaan saa painostaa siihen!

Yksittäisiä lapsia ei nosteta esille, vaan kulttuureita ja katsomuksia käsitellään yleisellä tasolla.

Yhteistyöstä vanhempien kanssa kirjasin:

Vanhemmilta kysytään toiveita kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta mm. osana vasu- ja leops-keskusteluja.

Avoimuus on tärkeää toteutettaessa kulttuuri- ja katsomuskasvatusta! Huoltajille tulisi aina muistaa avata lasten kanssa käytyjen keskustelujen sisällöt.

Etenkin seurakuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä vanhemmat päättävät lastensa osallistumisesta. Yhteistyön sisältöä on kuitenkin tärkeää avata vanhemmille, iso osa tehtävästä yhteistyöstä on sitoutumatonta (esim. ev.lut. seurakuntien korimalli)!

Luottamuksen rakentaminen vanhempiin dialogin avulla. Mietitään yhdessä, millaisia yhteisiä keskustelukulttuuria edistäviä tapahtumia voidaan järjestää (avointen ovien päiviä, yhteisiä leikkiaamupäiviä jne.)

Seurakuntien kanssa tehtävästä yhteistyöstä kirjasin:

Huomioidaan evankelisluterilaisilla seurakunnilla käytössä oleva korimalli. Seurakunnat järjestävät paljon toimintaa (vähintään kaksi koria), joka ei ole tunnustuksellista. Tätä olisi tärkeää avata myös vanhemmille.

Myös muihin uskonnollisiin ja katsomuksellisiin yhteisöihin voidaan olla yhteydessä. Vantaalla on luotu pohjaa tällaiselle yhteistyölle!

Vanhemmilta aina lupa toimintaan osallistumiseen.

Vaihtoehtoisen pedagogisen toiminnan järjestäminen niille lapsille, joilla ei lupa osallistua.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen teemoista keskustelusta työyhteisössä kirjasin:

Mietitään malleja ja toimintatapoja, kuinka mahdollistetaan keskustelu meidän päiväkodissa.

Keskusteluun kuuluu käsitteiden avaaminen (moninaisuus, katsomuskasvatus, elämänskysymysten pohtiminen...)

Muistetaan, että moninaisuus on käsitteenä huomattavasti laajempi kuin pelkkä kulttuurinen moninaisuus

Muistetaan, että elämänskysymyksiä pohditaan päiväkodin arjessa jatkuvasti; keskustelut oikeasta ja väärästä, käytöstavoista sekä yhdessä leikkimisen periaatteista ovat kaikki elämänskysymysten pohtimista.

Jokaisen kasvatushenkilön tulisi tutustua Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan!

Jokaisen tulisi osata kertoa esim. vasu-keskustelussa, millaista katsomuskasvatusta juuri minun ryhmässäni ja meidän päiväkodissa toteutetaan.

Kieli- ja kulttuurikoordinaattori on mahdollista kutsua osallistumaan päiväkodin pedagogisiin foorumeihin kuten keskustelukeitaaseen.

Lasten kanssa keskustelusta kirjasin:

Lasten vuorovaikutustaitojen kehittäminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.

Lasten huomioihin, ihmettelyn aiheisiin ja keskustelunavauksiin tarttuminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.

Päiväkodin arjessa lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtyminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.

Erilaisten eteen tulevien näkemysten ja katsomusten avaaminen sekä niistä keskustelu on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.

Lasten osallisuus ryhmässä on aina aikuisten vastuulla!

Suomen kielen osaamisella on selkeä yhteys lasten osallisuuteen → S2-opetuksen merkitys!

Oppimisympäristöistä kirjasin:

Perheiden kulttuurit- ja katsomukset tulee näkyä oppimisympäristössä. Mietitään tähän yhdessä keinoja.

Moninaisuuden näkyminen (etninen moninaisuus, perheiden moninaisuus, yksilöiden erilaisuus) ryhmien kuvissa, peleissä, kirjoissa, musiikeissa sekä muussa oppimisympäristössä.

Pesiin kaikkien perheiden kansallisuuksien liput esille.

Eteisessä lukee "tervetuloa" kaikilla pesän kielillä.

Lokeroissa lasten nimet myös omalla äidinkielellä (esim. kiinalaisin tai arabiankielisin kirjaimin).

Kultainen sääntö -juliste näkyvissä kaikissa pesissä, voidaan hyödyntää lasten kanssa keskusteltaessa.

Hyvien käytänteiden ja materiaalien jakamisesta kirjasin:

Taloon mietitään yhteinen paikka, johon koostetaan käytänteitä ja materiaaleja.

Muita ryhmiä kutsutaan tutustumaan oman ryhmän aikaansaannoksiin.

Voidaan myös toteuttaa yhteinen teemapöytä esim. aulatilaa, johon voidaan laittaa esille materiaaleja (esim. id-askartelut tai irakilaiset äitienpäiväkortit).

Päiväkodin kulttuuri- ja juhlakalenterista kirjasin:

Kalenteri sijaitsee yläkerrassa lasipalatsin seinässä.

Toimintakausien alussa kalenteriin merkitään lapsiryhmien kulttuuritaustojen juhlia ehdotukseksi vanhemmille käyttämällä hyödyksi esimerkiksi Juhlakalenteri.fi -sivustoa

Syksyn vanhempainillassa vanhemmat voivat merkitä kalenteriin omia toiveitaan.

Kalenterin sisältö on koko vuoden kaikkien nähtävillä lasipalatsin seinässä ja sitä voi täydentää toimintakauden mittaan esimerkiksi vasu- ja leops-keskusteluissa nousevien toiveiden perusteella.

Juhlatoimikunta hyödyntää kalenteria suunnitellessaan toimintakauden juhlia.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaavan tehtävästä kirjasin:

Vastaa kulttuuri- ja juhlakalenterin ylläpidosta

Muistuttaa, että pesissä on liput, fraasit ja tervetuloa-tekstit näkyvillä sekä opastaa tarvittaessa materiaalin valmistamisessa.

Huolehtii kaikkiin pesiin kultainen sääntö -julisteen.

Ylläpitää kulttuuri- ja katsomuskasvatuskeskustelua, on muistuttamassa siihen liittyvistä teemoista.

Laatimani ehdotus yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmasta on työni liitteenä (Liite 4).

6.3 Suunnitelman herättämä keskustelu ja toimenpiteet

15.5.2019 järjestettiin henkilöstön pedagoginen keskustelutapahtuma ”keskustelukeidas”, jonka sisällöstä ja keskustelun ohjaamisesta vastasin. Ennen keskustelukeidasta olin toimittanut kaikille henkilökunnan jäsenille ehdotukseni yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmasta sekä materiaalin, jossa oli ranskalaisin viivoin tiivistelmä opinnäytetyöprojektini tuloksista sekä neljälle pienryhmälle laatimani tehtävät. Henkilöstölle laatimani materiaali löytyy työni liitteistä (Liite 5).

Keskustelukeidas järjestettiin iltapäivällä kahdessa osassa. Puolet henkilöstöstä osallistui tapahtumaan klo 12.15-13. Toinen puoli henkilöstöstä valvoi tällä välin talon lapsia. Toinen puoli henkilöstöstä osallistui tapahtumaan klo 13.15-14, toisen puolen ollessa valvontavastuussa. Keskustelulle oli siis varattuna aikaa 45 minuuttia. Aiheen laajuuden huomioon ottaen tämä oli lyhyt aika.

Varasin omaan alustukseeni viisi minuuttia. Tämän jälkeen neljä pienryhmää keskustelivat antamistani aiheista 10 minuutin ajan. Aiheet olivat laatimani kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman ehdotuksen eri osa-alueet. Lopuksi käytimme puoli tuntia yhteiseen keskusteluun pienryhmien aiheista. Näin kävimme kaikki laatimani kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelman osa-alueet läpi.

Keskustelua syntyi paljon ja jouduin huolehtimaan tarkasti kellosta, että varattu aika riitti kaikkien osa-alueiden käsittelyyn. Laatimani suunnitelma herätti henkilökunnassa ajatuksia, siihen suhtauduttiin varsin myönteisesti ja sitä pidettiin yksikölle tervetulleena asiana. Keskustelua herätti muun muassa oivallus siitä, että eri kulttuureihin tutustuminen voi tapahtua hyvin moninaisilla tavoilla. Moninaisuuden laajempi kuin pelkkä kulttuurinen merkitys herätti keskustelua. Kulttuurien ja katsomusten käsittely yleisellä tasolla ilman yksittäisten lasten nostamista huomion keskipisteeksi herätti myös ajatuksia. Useassa ryhmässä lapset olivat olleet huomion keskipisteenä heidän kulttuurinsa asioita käsiteltäessä ja he olivat nauttineet

siitä. Totesimme, että tämä on ollut hyvä asia, koska lapset ovat itse halunneet toimia asian tuntijoina. Muistutin kuitenkin toiseuden kokemisen vaaroista tässä yhteydessä; henkilökunnalta vaaditaan asian käsittelyssä herkkyyttä sekä lasten kuuntelemista.

Monelle henkilökunnan jäsenelle evankelisluterilaisen seurakunnan järjestämä korimalliin perustuva toiminta tuli uutena tietona. Vanhempien toiveiden kuuntelu herätti toimintatapoihin liittyvää keskustelua. Avoimen ilmapiirin sekä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen avaamisen merkitys vanhemmille koettiin useassa puheenvuorossa tärkeäksi.

Pedagogisen toiminnan järjestäminen kirkkoretkien vaihtoehtona herätti keskustelua. Eräs työntekijöistä totesi olevansa uskonnoton mutta pitävänsä henkilökohtaisesti merkityksellisenä vierailujaan kirkossa. Hän liitti nämä kokemukset uskonnon sijaan hiljentymiseen, rauhoittumiseen sekä ”pyhyden kokemiseen”. Totesimme, että myös päiväkodissa voisimme järjestää toimintaa, josta lapset saisivat samanlaisia kokemuksia ja elämyksiä kuin kirkoissa, esimerkiksi metsä- tai kynttilähetkillä. Näitä hetkiä voitaisiin tarjota pedagogisina vaihtoehtoina seurakunnan toiminnalle.

Keskustelun ja käsitteiden avaamisen tärkeys ymmärrettiin laajasti puheenvuoroissa. Kulttuuri- ja katsomuskasvatus osana arkea herätti oivalluksia ja keskustelua; lasten kanssa oli pohdittu paljonkin elämänkysymyksiä sekä heidän aloitteisiinsa tartuttu jo kuluneellakin toimintakaudella. Oppimisympäristöihin liittyvät mahdollisuudet herättivät myös ajatuksia sekä laatimani ehdotukset koettiin hyväiksi. Niitä oltiinkin jo monessa ryhmässä toteutettu kiitettävällä tavalla. Lisäksi toteuttamani henkilökunnan kysely oli laittanut liikkeelle uusien toimintatapojen käyttöönottoja ryhmissä, niin sanotusti heräteltyä henkilökuntaa.

Keskusteluheidat ja ehdotukseni kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmasta tuotti useampia konkreettisia tuloksia tulevia toimintakausia varten. Tilaisuudessa päätettiin ottaa käyttöön laatimani kulttuuri- ja juhlaalenteri toimintakaudella 2019-2020 ehdottamallani tavalla. Päätimme myös valita päiväkodillemme kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaavan, joka alkaisi johtaa kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa päiväkodissa. Minut valittiin tähän tehtävään toimintakaudeksi 2019-2020. Tilaisuudessa päätettiin myös perustaa kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimikunta, jonka puheenjohtajana kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaava toimisi. Toimikunta yhdistyisi mahdollisesti juhlatoimikunnan kanssa. Tämä päätettäisiin tulevana syksynä. Toimikunnassa olisi edustus kaikista päiväkodin pesistä ja sen toiminta pohjautuisi laatimani kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan. Näin suunnitelman osa-alueita päästäisiin käsittelemään ja niistä keskustelemaan perusteellisemmin.

Kaikkiin ryhmiin päätettiin ottaa käyttöön liput, fraasit sekä tervetuloivotukset eri kielillä. Lisäksi kaikki ryhmät saivat käyttöönsä ”kultainen sääntö” -julisteet, jotka olin printannut valmiiksi tilaisuutta varten. Tilaisuudessa päätettiin, että kaikelle talossa tuotetulle kulttuuri- ja katsomuskasvatusmateriaalille perustettaisiin oma kaappi toimistohuoneeseen. Lisäksi

ryhmissä toteutetusta kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta tiedotettaisiin yksikön omassa whatsapp-ryhmässä. Muut talon ryhmät kutsuttaisiin tutustumaan ryhmissä tuotettuihin materiaaleihin sekä lasten tuotoksiin whatsapp-ryhmän kautta. Yhdessä todettiin, että ryhmien tuotosten ja toiminnan jakamisessa talon sisällä oli paljon kehitettävää.

Keskustelukeitaassa todettiin myös, että Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirja on laadukas ja huolella asiantuntijavoimin laadittu opas, joka antaa hyviä työvälineitä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen toteuttamiseen. Sovimme, että henkilökunnan kaikki jäsenet tutustuvat käsikirjan sisältöön.

7 Pohdinta

Kun lähdin kehittämään työyksikköni kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa, valitsin työni viitekehykseksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman lupaukset kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta. Lupauksiin peilaten toteutin oman toimintani arvioinnin sekä henkilökunnan kyselyn. Lupauksiin pohjautuen suoritin myös toiminnan lopullisen arvioinnin ja tein johtopäätökset.

Teoreettisena viitekehyksenä lupaukset osoittautuivat osin ongelmallisiksi. Kulttuuri- ja katsomuskasvatusta koskevien lupauksen poimiminen laajoista, monisivuisista asiakirjoista oli työläs urakka. Lisäksi lupaukset oli jaoteltava kokonaisuuksiin. Päädyin jaottelemaan lupaukset moninaisuuden, osallisuuden, oppimisen, sitoutumattomuuden sekä kokonaisvaltaisuuden osa-alueisiin. Kaikkien vasuissa esiintyneiden lupauksen käsittely yhdessä opinnäytetyössä osoittautui laajaksi urakaksi. Jälkiviisaana lupauksista olisi voinut valita yhden osa-alueen, jota lähteä kehittämään ja tarkastelemaan lähemmin. Toisaalta kehittämistyön näkökulmasta kiinnosti lähteä kehittämään yksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatusta kokonaisvaltaisesti, kaikki vasujen aihetta käsittelevät osa-alueet huomioiden.

Laaja teoreettinen viitekehykseni aiheutti haasteita työni etenemiselle. Useat lupauksissa esitetyt käsitteet ja kokonaisuudet olivat laaja-alaisia, moniulotteisia ja vaikeasti mitattavia. Jos olisin teoreettisen kirjallisuuden kautta avannut kaikkia lupauksissa esiintyneitä käsitteitä, kuten moninaisuutta, osallisuutta tai sitoutumattomuutta, olisi työni laajentunut entisestään. Yhden osa-alueen ja käsitteen valitseminen olisikin ollut tutkimuksellisesti perustellumpaa. Lisäksi kaikkien vasun lupauksen sisällyttäminen työhöni teki laatimastani henkilökunnan laadullisesta lomakekyselystä laajan ja työlään vastata. 23 avoimeen kysymykseen vastaaminen oli henkilökunnalle työlästä ja vastausten purkaminen vei aikaa. Sain tästä palautetta myös henkilökunnalta ja asia saattoi vaikuttaa kyselyyn vastanneiden määrään.

Jos nyt aloittaisin opinnäytetyöprosessini, rajaisin kehittämistyöni yhteen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osa-alueeseen. Näin teoreettiseen kirjallisuuteen tutustumiseen olisi ollut

enemmän resursseja. Nyt aikaa ja resursseja meni vasujen lupausten poimimiseen, jaotteluun sekä kehittämisprosessin muihin vaiheisiin ja opinnäytetyön tietopohja jäi osin ohueksi.

Henkilökunnan kysely osoitti selvästi, että kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsitteet ovat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle epäselviä sekä vaatisivat niistä keskustelua ja niiden avaamista. Kun käsitteet ovat epäselviä Suomen monikulttuurisimmassa kunnassa sijaitsevassa päiväkodissa, on todennäköistä, että tilanne muissa Suomen kunnissa ei voi olla ainakaan tätä parempi. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen luvussa 2.5 esittelemäni huolestuttavat tulokset kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen toteutumisesta suomalaisissa päiväkodeissa selittyvät nähdäkseni ainakin osin sillä, että käsitteet ja sisältö ovat epäselviä. Sellaista varhaiskasvatustoimintaa on vaikea toteuttaa, josta ei kasvattajalla ole selvää kuvaa.

Aiheita jatkotutkimuksille löydän opinnäytetyöstäni paljon edellä esittämäni näkökulmaan peilaten. Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsitteitä konkreettisesti avaaville tutkimuksille olisi tarvetta. Tutkimusaiheina voisi olla vanhempien osallisuus, lasten osallisuus, monimuotoisuus ja sitoutumattomuus kulttuuri- ja katsomuskasvatuksessa. Lisäksi kulttuurikasvatuksen ja katsomuskasvatuksen käsitteellisiä eroja olisi tarpeen tutkimuksilla avata. Kehittämiprojektissani eri katsomusten käsittely koettiin haasteellisenä sekä oma ammattitaito koettiin tähän riittämättömäksi.

Vasujen tarkastelu sekä niistä kulttuuri- ja katsomuskasvatusta käsittelevien lupausten poiminen osoitti, että kyseiset asiakirjat asettavat isoja vaatimuksia henkilökunnalle kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen osalta. Arki päiväkodeissa on kokemukseni mukaan kiireistä sekä resurssit ovat rajallisia. Lisäksi kasvatustyössä tulee huomioida muitakin osa-alueita kuin kulttuuri- ja katsomuskasvatus. Laatimaani kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaan kirjasin runsaasti asioita, joita yksikössä on mahdollista toteuttaa. Tämä tulee kuitenkin toteuttaa pienin askelin sekä resurssit huomioiden. Pienetkin muutokset käytäntöihin ovat askeleita eteenpäin. Edelleen lasten hoiva sekä arjen toimintojen turvallinen sujuminen ovat nähdäkseni asioita, jotka menevät esimerkiksi kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen edelle.

Työelämälähtöisyyden näen opinnäytetyöni vahvuutena. Kehittämistyöni ja laatimani kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelma poiki useita konkreettisia toimenpiteitä päivähoitoyksikössä. Yksikössä päätettiin muun muassa ottaa käyttöön päiväkodin yhteinen kulttuuri- ja juhlakalenteri. Lisäksi aikaisemmin vaihtelevasti käytössä olleet menetelmät, kuten kultainen sääntö, liput ja fraasit, päätettiin ottaa kaikissa ryhmissä käyttöön. Yksikössä sovittiin myös uusista tavoista materiaalin ja menetelmien sekä tuotosten jakamiseen talon ryhmien kesken. Yksikköön valittiin kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaava tulevalle toimintakaudelle sekä päätettiin perustaa toimikunta, jota vastaava lähtee vetämään. Näin yksikössä on mahdollista aloittaa säännöllinen työskentely ja keskustelu laatimani suunnitelman pohjalta.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta näen opinnäytetyöni aiheen olevan merkittävä. Uusimman tiedon valossa ensimmäiset vuodet varhaiskasvatuksessa ovat ratkaisevia lapsen kaksikielisyydelle, kulttuuri-identiteetille ja kotoutumiselle. Varhaiskasvatuksella on siten keskeinen asema siinä, miten vähemmistömmet integroituvat yhteiskuntaan. (Halme & Kataja 2011, 5.) Toteutuessaan käsittelemäni kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen lupaukset sekä kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen panostaminen vaikuttavat nähdäkseni merkittävästi vähemmistöihin kuuluvien lasten integraatioon. Istutamme lapsiin kokemuksen osallisuudesta tai toisaalta epäonnistuessamme toiseudesta. Osallisuuden kokemus voi kantaa elämässä pitkälle, toiseuden kokemus taas aiheuttaa syrjäytymistä, jonka hinta sekä yhteiskunnallisesta että yksilöllisestä näkökulmasta on mittaamattoman kallis.

Jotta tulevaisuuden monikulttuurinen yhteiskunta olisi tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen, lapsille tulee opettaa sen vaatimat tiedot, taidot ja asenteet. (Halme & Kataja 2011, 43.) Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen tavoitteilla pyritään vaikuttamaan kaikkiin lapsiin taustaan, etnisyyteen tai sukupuoleen katsomatta. Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vaikuttavuus ei siis rajoitu vain vähemmistöihin vaan kaikkiin yhteiskunnan jäseniin.

Mitä enemmän lapset tutustuvat sekä omaan katsomukselliseen taustaansa, että muihin katsomuksiin, sitä varmemmin toteutuu perustuslaillinen oikeus uskonnon vapauteen, vapauteen ja mahdollisuuteen valita oma katsomuksensa sekä katsomuksellinen yhteisönsä. Yhteisöt, jotka pyrkivät rajoittamaan tätä vapautta rikkovat ihmisoikeuksia. Avoimen ja moninaisuutta kunnioittavan katsomuksellisen kasvatuksen kautta lapsen on mahdollista tulla myös toiseksi tämänkaltaisesta vallankäytöstä. Se vähentää tutkitusti radikalismia ja suuntautumista toiseutta pelkävään ääriajatteluun. (Tast 2017, 20-21.)

Radikalismien, populismien ja ääriajattelun lisääntyessä maailmassa näen kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen merkityksellisyyden erityisen suurena suvaitsevaisuuden ja avarakatseisuuden lisäämisessä. Jos haluamme tulevaisuuden yhä monimuotoisemmasta yhteiskunnasta suvaitsevan ja tasa-arvoisen sekä haluamme turvata yhteiskuntarauhan myös tulevaisuudessa, siemenet tähän on kylvettävä jo päiväkodissa.

Lähteet

Painetut

Eerola-Pennanen, P. 2018. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Toinen, korjattu painos. Tampere. Vastapaino.

Haapsalo, T. 2017. Kohti yhteistä ymmärrystä katsomuskasvatuksesta. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki. Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Hämeenlinna. Tekijät ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tast, S. 2017. Oikeus omaan katsomukseen ja katsomuskasvatukseen. Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki. Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

Sähköiset

Vantaan kaupunki. 2018. Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja. 3.5.2018. Viitattu 21.2.2019. Vantaan kaupungin intranet.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 23.2.2019. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

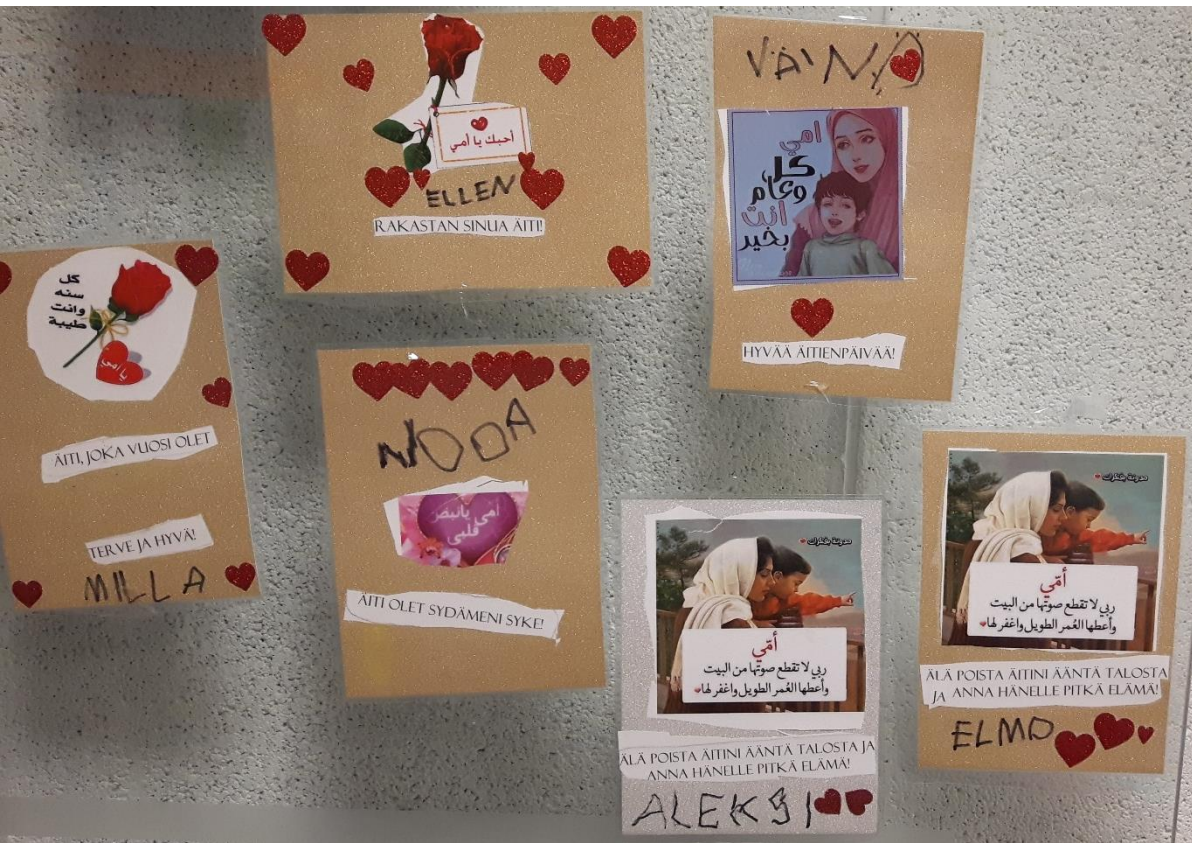
Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H. & Marjanen, J. Kansallinen Koulutuksen arviointikeskus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt. Viitattu 22.2.2019. https://karvi.fi/app/uploads/2018/08/Varhaiskasvatussuunnitelman-toimeenpanon-arviointi_2018.pdf

Vantaan opetuslautakunta. 2018. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 1.2.2019. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/139743_138158_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2018_paivitetty.pdf

Liitteet

Liite 1: Irakilaisten äitienpäiväkorttien kollaasi päivähoitoryhmän lasioivessa	65
Liite 2: Kysely päivähoitoyksikön henkilökunnalle	66
Liite 3: Kuva laatimastani päivähoitoyksikön kulttuuri- ja juhlakalenterista	69
Liite 4: Päivähoitoyksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelma (ehdotus)	70
Liite 5: 15.5.2019 Keskustelukeitaan materiaali	72

Liite 1: Irakilaisten äitienpäiväkorttien kollaasi päivähoitoryhmän lasioveassa

Liite 2: Kysely päivähoitoyksikön henkilökunnalle

KULTTUURI- JA KATSOMUSKASVATUSKYSELY

Hei, toteutan Laureassa opinnäytetyönäni osana varhaiskasvatuksen opettajan täydennysopintoja kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen kehittämisprojektin ***** päiväkotiin. Tällä kyselyllä kartoitan päiväkodissamme toteutettua kulttuuri- ja katsomuskasvatusta toimintakaudella 2018-2019. Opinnäytetyöni lopputuotoksena on tarkoitus luoda yksiköllemme kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen suunnitelma tulevia toimintakausia varten. Kyselyssä kerään myös kehittämis ehdotuksia ja toiveita suunnitelman laadintaa varten. Suunnitelmaa käsittelemme ja kehitämme yhdessä toukokuun keskustelukeidas-tapahtumassa. Kyselyn vastaukset käsitellään nimettöminä ja ne hävitetään tutkimusprosessin päätteeksi toukokuun lopulla 2019. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista.

Toivottavasti löydät aikaa vastata kyselyyn. Kysely tulisi palauttaa viimeistään pe 12.4.

Terveisin Jouni (jouni.raisanen@*****, p. *****)

”Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänsymyksiä.” (Vasuperusteet 2016)

1. Tehtävänimikkeesi työyksikössä
2. Mitä kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa ryhmässäsi on toteutettu tai ollaan toteuttamassa toimintakaudella 2018-2019 (kysymys sisältää myös päiväkodin yhteiset tai muiden ryhmien kanssa yhdessä toteutetut tapahtumat ja toiminnan)?
3. Oletko tutustunut Vantaan kieli- ja kulttuurikasvatuksen käsikirjaan?
 - a) Jos olet, miten tarkasti? Jos et ole, mitkä asiat koet olevan syynä tähän?
 - b) Mitä käsikirjassa esitettyjä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen työtapoja on toteutettu tai ollaan toteuttamassa ryhmässä, jossa työskentelet? (Kysymys sisältää myös päiväkodin yhteiset tai muiden ryhmien kanssa yhdessä toteutetut tapahtumat ja toiminnan.)
4. Syksyn 2018 vanhempainiltaa varten laadittiin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen vuosikello. Vuosikelloon vanhemmat saivat kirjoittaa toiveitaan kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen sisällöistä. Toteutettiinko tai ollaanko ryhmässäsi toteuttamassa vuosikellossa esitettyjä toiveita? Minkälaista toimintaa tai tapahtumia toteutettiin tai ollaan toteuttamassa? (Kysymys sisältää myös päiväkodin yhteiset tai muiden ryhmien kanssa yhdessä toteutetut tapahtumat ja toiminnan.)

Seuraavassa osiossa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kulttuuri- ja katsomuskasvatukseen vasuperusteissa ja Vantaan vasussa liitetyjä asioita.

Moninaisuus

5. Kuinka lasten ja heidän perheidensä kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen on näkynyt omassa ja ryhmäsi kasvatustyössä? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
6. Onko lasten ja heidän perheidensä kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta pidetty esillä ryhmässäsi? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?

7. Muita aiheeseen liittyviä ajatuksia sekä kehittämisehdotuksia ja toiveita tulevia toimintakausia varten?

Osallisuus

8. Kuvaile lyhyesti, kuinka vanhempien ja lasten toiveita tai asiantuntemusta on ryhmässäsi kuunneltu kulttuuri- ja katsomuskasvatustoimintaa suunniteltaessa?
9. Onko eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden ottamisessa mukaan varhaiskasvatusyhteistyöhön, kuten perheiden asiantuntemusten hyödyntäminen eri kulttuureihin tutustumisessa, esiintynyt työssäsi haasteita? Millaisia?
10. Kuinka ryhmässäsi on tuettu eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ryhmän jäseneksi pääsemistä ja osallisuutta?
11. Muita aiheeseen liittyviä ajatuksia sekä kehittämisehdotuksia ja toiveita tulevia toimintakausia varten?

Kulttuureista ja katsomuksista oppiminen

12. Onko ryhmässäsi pysähdetty tutkimaan ja jakamaan kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista arjen keskellä esimerkiksi leikkien, ruokailun, pukeutumistilanteiden tai juhlien yhteydessä? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
13. Onko ryhmäsi oppimisympäristössä ja toiminnassa huomioitu lapsiryhmässä läsnä olevat kielet, katsomukset ja kulttuurit? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
14. Muita aiheeseen liittyviä ajatuksia sekä kehittämisehdotuksia ja toiveita tulevia toimintakausia varten?

Sitoutumattomuus

15. Onko ryhmässäsi käsitelty eri katsomusten näkökulmia? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
16. Oletteko pohtineet lasten kanssa katsomuksellisia elämänskysymyksiä? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
17. Oletteko tehneet yhteistyötä lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
18. Jos kaikki vanhemmat eivät ole antaneet lupaa osallistua edellä mainittuun toimintaan, onko lapsille järjestetty vaihtoehtoista pedagogista toimintaa niin, että kukaan ei ole kokenut jäävänsä ryhmän ulkopuolelle. Onko tämä ollut helppo toteuttaa?
19. Muita aiheeseen liittyviä ajatuksia sekä kehittämisehdotuksia ja toiveita tulevia toimintakausia varten?

Kokonaisvaltaisuus

20. Koetko, että ryhmässäsi on annettu tilaa lasten ihmettelylle ja heidän kanssaan on pohdittu heitä askarruttavia elämänskysymyksiä?
21. Onko ryhmässäsi panostettu asioiden tarkasteluun monesta eri näkökulmasta koskien lapsia, henkilökuntaa ja perheitä? Keksitkö konkreettisia esimerkkejä?
22. Keksitkö esimerkkejä, kuinka katsomuskasvatus olisi ollut luonteva osa arkea ryhmässäsi?

23. Onko sinulla vielä muuta sanottavaa kyselyn aiheesta? Entä vielä joitakin kehittämisehdotuksia tai toiveita tulevia toimintakausia varten?

Kiitos paljon vastauksistasi!

Liite 3: Kuva laatimastani päivähoitoyksikön kulttuuri- ja juhlakalenterista

Liite 4: Päivähoitoyksikön kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelma (ehdotus)

***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelma (ehdotus)

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen velvoittavuus

- Kasvatushenkilöstöllä on velvoite tutustuttaa lapset lapsiryhmän perheiden eri kulttuureihin.
- Katsomuksiin tutustutaan "sitoutumattomasti". Katsomuksia ei esitetä "yhtenä totuutena".
- Velvoittavuus tulee avata myös vanhemmille.
- Tavat kulttuureihin tutustumiseen voivat kuitenkin olla hyvin moninaisia ja niistä voidaan käydä dialogia vanhempien kanssa.
- Kasvatushenkilöstön tulee pedagogisesti suodattaa, millaista tietoa lapsille kerrotaan sekä vastata toiminnan järjestämisestä ikäryhmälle tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Lapsi voi ottaa asiantuntijuuden omasta kotikulttuuristaan niin halutessaan, mutta häntä ei koskaan saa painostaa siihen!
- Yksittäisiä lapsia ei nosteta esille, vaan kulttuureita ja katsomuksia käsitellään yleisellä tasolla.

Yhteistyö vanhempien kanssa

- Vanhemmilta kysytään toiveita kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta mm. osana vasu- ja leops-keskusteluja.
- Avoimuus on tärkeää toteutettaessa kulttuuri- ja katsomuskasvatusta! Huoltajille tulisi aina muistaa avata lasten kanssa käytyjen keskustelujen sisällöt.
- Etenkin seurakuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä vanhemmat päättävät lastensa osallistumisesta. Yhteistyön sisältöä on kuitenkin tärkeää avata vanhemmille, iso osa tehtävästä yhteistyöstä on sitoutumatonta (esim. ev.lut. seurakuntien korimalli)!
- Luottamuksen rakentaminen vanhempiin dialogin avulla. Mietitään yhdessä, millaisia yhteisiä keskustelukulttuuria edistäviä tapahtumia voidaan järjestää (avointen ovien päiviä, yhteisiä leikkiaamupäiviä jne.)

Seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö

- Huomioidaan evankelisuterilaisilla seurakunnilla käytössä oleva korimalli. Seurakunnat järjestävät paljon toimintaa (vähintään kaksi koria), joka ei ole tunnustuksellista. Tätä olisi tärkeää avata myös vanhemmille.
- Myös muihin uskonnollisiin ja katsomuksellisiin yhteisöihin voidaan olla yhteydessä. Vantaalla on luotu pohjaa tällaiselle yhteistyölle!
- Vanhemmilta aina lupa toimintaan osallistumiseen
- Vaihtoehtoisen pedagogisen toiminnan järjestäminen niille lapsille, joilla ei lupa osallistua.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen teemoista keskustelu työyhteisössä

- Mietitään malleja ja toimintatapoja, kuinka mahdollistetaan keskustelu meidän päiväkodissa.
- Keskusteluun kuuluu käsitteiden avaaminen (moninaisuus, katsomuskasvatus, elämänkysymysten pohtiminen...)
- Muistetaan, että moninaisuus on käsitteenä huomattavasti laajempi kuin pelkkä kulttuurinen moninaisuus
- Muistetaan, että elämänkysymyksiä pohditaan päiväkodin arjessa jatkuvasti; keskustelut oikeasta ja väärästä, käytöstavoista sekä yhdessä leikkimisen periaatteista ovat kaikki elämänkysymysten pohtimista.
- Jokaisen kasvatushenkilön tulisi tutustua Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjaan!
- Jokaisen tulisi osata kertoa esim. vasu-keskustelussa, millaista katsomuskasvatusta juuri minun ryhmässäni ja meidän päiväkodissa toteutetaan.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattori on mahdollista kutsua osallistumaan päiväkodin pedagogisiin foorumeihin kuten keskustelukeitaaseen.

Lasten kanssa keskustelu ja yhdessä ihmettely on olennainen osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta

- Lasten vuorovaikutustaitojen kehittäminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Lasten huomioihin, ihmettelyn aiheisiin ja keskustelunavauksiin tarttuminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Päiväkodin arjessa lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtyminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Erilaisten eteen tulevien näkemysten ja katsomusten avaaminen sekä niistä keskustelu on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Lasten osallisuus ryhmässä on aina aikuisten vastuulla!
- Suomen kielen osaamisella on selkeä yhteys lasten osallisuuteen → S2-opetuksen merkitys!

Oppimisympäristöt

- Perheiden kulttuurit- ja katsomukset tulee näkyä oppimisympäristössä. Mietitään tähän yhdessä keinoja.
- Moninaisuuden näkyminen (etninen moninaisuus, perheiden moninaisuus, yksilöiden erilaisuus) ryhmien kuvissa, peleissä, kirjoissa, musiikeissa sekä muussa oppimisympäristössä
- Pesiin kaikkien perheiden kansallisuuksien liput esille
- Eteisessä lukee "tervetuloa" kaikilla pesän kielillä
- Lokeroissa lasten nimet myös omalla äidinkielellä (esim. kiinalaisin tai arabiankielisin kirjaimin)
- Kultainen sääntö -juliste näkyvissä kaikissa pesissä, voidaan hyödyntää lasten kanssa keskusteltaessa

Hyvien käytänteiden ja materiaalien jakaminen

- Talon mietitään yhteinen paikka, johon koostetaan käytänteitä ja materiaaleja.
- Muita ryhmiä kutsutaan tutustumaan oman ryhmän aikaansaannoksiin.
- Voidaan myös toteuttaa yhteinen teemapöytä esim. aulatilaa, johon voidaan laittaa esille materiaaleja (esim. id-askartelut tai irakilaiset äitienpäiväkortit)

Päiväkodin yhteinen kulttuuri- ja juhlakalenteri

- Kalenteri sijaitsee yläkerrassa lasipalatsin seinässä
- Toimintakausien alussa kalenteriin merkitään lapsiryhmien kulttuuritaustojen juhlia ehdotukseksi vanhemmille käyttämällä hyödyksi esimerkiksi Juhlakalenteri.fi -sivustoa
- Syksyn vanhempainillassa vanhemmat voivat merkitä kalenteriin omia toiveitaan.
- Kalenterin sisältö on koko vuoden kaikkien nähtävillä lasipalatsin seinässä ja sitä voi täydentää toimintakauden mittaan esimerkiksi vasu- ja leops-keskusteluissa nousevien toiveiden perusteella.
- Juhlatoimikunta hyödyntää kalenteria suunnitellessaan toimintakauden juhlia.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaava

- Vrt. turvallisuusvastaava tai TVT-tukihenkilö
- Vastaa kulttuuri- ja juhlakalenterin ylläpidosta
- Muistuttaa, että pesissä liput, fraasit ja tervetuloa-tekstit ovat näkyvillä sekä opastaa tarvittaessa materiaalin valmistamisessa.
- Huolehtii kaikkiin pesiin *kultainen sääntö* -julisteeseen.
- Ylläpitää kulttuuri- ja katsomuskasvatuskeskustelua, on muistuttamassa siihen liittyvistä teemoista.

Liite 5: 15.5.2019 Keskustelukeitaan materiaali

15.5.2019 Keskustelukeitaan materiaali:

Opinnäytetyöni tuloksia ***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta:

-Ryhmissä toteutetussa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksessa oli henkilökunnan kyselyn vastausten perusteella merkittäviä vaihteluita.

- Vastauksissa näkyi myös vaihtelua siinä, kuinka kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsite ymmärrettiin.

-Kyselystä nousi selkeimpänä esille tarve avata kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen käsitteitä kasvatushenkilöstölle sekä käydä sisällöllistä keskustelua pesissä, tiimeissä ja yhteisesti.

-Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaan oli tutustunut osittain tai selailemalla viisi 13 kyselyyn vastanneesta. Tähän olisi tärkeää saada muutos!

-Moninaisuuden näkyminen ryhmien oppimisympäristöissä näkynyt ryhmissä vaihtelevasti. Joissakin ryhmissä paljon käytänteitä, joissakin hyvin vähän.

-Lasten ja perheiden osallisuus oli myös vaihdellut ryhmissä. Jotkut kuunnelleet toiveita ”hyvin vähän”, jotkut yrittäneet, mutta vanhempien osallistumisessa haasteita, joissakin ryhmissä vanhemmat innolla mukana.

-Lasten osallisuuden eteen tehty paljon töitä, toimintatavat vaihtelivat ryhmien välillä.

-Eri katsomusten näkökulmia tai katsomuksellisia elämänkysymyksiä oli vastausten perusteella käsitelty hyvin vähän tai ei ollenkaan → tulos saattaa johtua osittain käsitteiden aukeamattomuudesta, koska esim. lasten pohdinnoille ja ihmettelyle oli arjessa annettu paljon tilaa → katsomuskasvatuksen ydintä. Myös Kultaisen säännön käsittely on katsomuskasvatusta!

Keskusteltavaa pienryhmille:

RYHMÄ 1

Keskustelkaa seuraavasta kahdesta ***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaehdotuksen osa-alueesta:

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen velvoittavuus

- Kasvatushenkilöstöllä on velvoite tutustuttaa lapset lapsiryhmän perheiden eri kulttuureihin.
- Katsomuksiin tutustutaan "sitoutumattomasti". Katsomuksia ei esitetä "yhtenä totuutena".
- Velvoittavuus tulee avata myös vanhemmille.
- Tavat kulttuureihin tutustumiseen voivat kuitenkin olla hyvin moninaisia ja niistä voidaan käydä dialogia vanhempien kanssa.
- Kasvatushenkilöstön tulee pedagogisesti suodattaa, millaista tietoa lapsille kerrotaan sekä vastata toiminnan järjestämisestä ikäryhmälle tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Lapsi voi ottaa asiantuntijuuden omasta kotikulttuuristaan niin halutessaan, mutta häntä ei koskaan saa painostaa siihen!
- Yksittäisiä lapsia ei nosteta esille, vaan kulttuureita ja katsomuksia käsitellään yleisellä tasolla.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatusvastaava

- Vrt. turvallisuusvastaava tai TVT-tukihenkilö
- Vastaa kulttuuri- ja juhlakalenterin ylläpidosta
- Muistuttaa, että pesissä liput, fraasit ja tervetuloa-tekstit ovat näkyvillä sekä opastaa tarvittaessa materiaalin valmistamisessa.
- Huolehtii kaikkiin pesiin kultainen sääntö -julisteen.
- Ylläpitää kulttuuri- ja katsomuskasvatuskeskustelua, on muistuttamassa siihen liittyvistä teemoista.

Mitä ajatuksia nämä herättävät? Muutosehdotuksia tai korjauksia suunnitelmaan? Millä eri tavoilla kulttuureihin ja katsomuksiin voidaan ryhmissä, pesissä ja päiväkodissa yhteisesti tutustua? Tavat voivat tosiaan olla hyvin moninaisia!

RYHMÄ 2:

Keskustelkaa seuraavasta kahdesta ***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaehdotuksen osa-alueesta:

Yhteistyö vanhempien kanssa

- Vanhemmilta kysytään toiveita kulttuuri- ja katsomuskasvatustoiminnasta mm. osana vasu- ja leops-keskusteluja.
- Avoimuus on tärkeää toteutettaessa kulttuuri- ja katsomuskasvatusta! Huoltajille tulisi aina muistaa avata lasten kanssa käytyjen keskustelujen sisällöt.
- Etenkin seurakuntien kanssa tehtävässä yhteistyössä vanhemmat päättävät lastensa osallistumisesta. Yhteistyön sisältöä on kuitenkin tärkeää avata vanhemmille, iso osa tehtävästä yhteistyöstä on sitoutumatonta (esim. ev.lut. seurakuntien korimalli)!
- Luottamuksen rakentaminen vanhempiin dialogin avulla. Mietitään yhdessä, millaisia yhteisiä keskustelukulttuuria edistäviä tapahtumia voidaan järjestää (avointen ovien päiviä, yhteisiä leikkiaamupäiviä jne.)

Seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö

- Huomioidaan evankelisluterilaisilla seurakunnilla käytössä oleva korimalli. Seurakunnat järjestävät paljon toimintaa (vähintään kaksi koria), joka ei ole tunnustuksellista. Tätä olisi tärkeää avata myös vanhemmille.
- Myös muihin uskonnollisiin ja katsomuksellisiin yhteisöihin voidaan olla yhteydessä. Vantaalla on luotu pohjaa tällaiselle yhteistyölle!
- Vanhemmilta aina lupa toimintaan osallistumiseen
- Vaihtoehtoisen pedagogisen toiminnan järjestäminen niille lapsille, joilla ei lupa osallistua.

Mitä ajatuksia nämä herättävät? Muutosehdotuksia tai korjauksia suunnitelmaan? Ideoikaa, millaisia yhteisiä keskustelukulttuuria edistäviä tapahtumia voidaan järjestää vanhempien kanssa. Miten yhteistyötä voisi tehdä muidenkin katsomuksellisten tahojen kuin ev.lut. seurakunnan kanssa? Onko tämä tarpeen?

RYHMÄ 3:

Keskustelkaa seuraavasta kahdesta ***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaehdotuksen osa-alueesta:

Kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen teemoista keskustelu työyhteisössä

- Mietitään malleja ja toimintatapoja, kuinka mahdollistetaan keskustelu meidän päiväkodissa.
- Keskusteluun kuuluu käsitteiden avaaminen (moninaisuus, katsomuskasvatus, elämänkysymysten pohtiminen...)
- Muistetaan, että moninaisuus on käsitteenä huomattavasti laajempi kuin pelkkä kulttuurinen moninaisuus
- Muistetaan, että elämänkysymyksiä pohditaan päiväkodin arjessa jatkuvasti; keskustelut oikeasta ja väärästä, käytöstavoista sekä yhdessä leikkimisen periaatteista ovat kaikki elämänkysymysten pohtimista.
- Jokaisen kasvatushenkilön tulisi tutustua Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjaan!
- Jokaisen tulisi osata kertoa esim. vasu-keskustelussa, millaista katsomuskasvatusta juuri minun ryhmässäni ja meidän päiväkodissa toteutetaan.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattori on mahdollista kutsua osallistumaan päiväkodin pedagogisiin foorumeihin kuten keskustelukeitaaseen.

Lasten kanssa keskustelu ja yhdessä ihmettely on olennainen osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta

- Lasten vuorovaikutustaitojen kehittäminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Lasten huomioihin, ihmettelyn aiheisiin ja keskustelunavauksiin tarttuminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Päiväkodin arjessa lapsia askarruttavien asioiden ja tilanteiden äärelle pysähtyminen on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Erilaisten eteen tulevien näkemysten ja katsomusten avaaminen sekä niistä keskustelu on osa kulttuuri ja katsomuskasvatusta.
- Lasten osallisuus ryhmässä on aina aikuisten vastuulla!
- Suomen kielen osaamisella on selkeä yhteys lasten osallisuuteen → S2-opetuksen merkitys!

Mitä ajatuksia nämä herättävät? Muutosehdotuksia tai korjauksia suunnitelmaan? Kuinka saisimme meidän yksikössä lisää tilaa kulttuuri- ja katsomuskasvatuksesta keskustelulle? Onko sille tarvetta? Keksikää esimerkkejä, kuinka kulttuuri- ja katsomuskasvatus voi toteutua ja näkyä arjen pienissäkin tilanteissa päiväkodissa.

RYHMÄ 4:

Keskustelkaa seuraavasta kolmesta ***** päiväkodin kulttuuri- ja katsomuskasvatussuunnitelmaehdotuksen osa-alueesta:

Oppimisympäristöt

- Perheiden kulttuurit- ja katsomukset tulee näkyä oppimisympäristössä. Mietitään tähän yhdessä keinoja.
- Moninaisuuden näkyminen (etninen moninaisuus, perheiden moninaisuus, yksilöiden erilaisuus) ryhmien kuvissa, peleissä, kirjoissa, musiikeissa sekä muussa oppimisympäristössä
- Pesiin kaikkien perheiden kansallisuuksien liput esille
- Eteisessä lukee "tervetuloa" kaikilla pesän kielillä
- Lokeroissa lasten nimet myös omalla äidinkielellä (esim. kiinalaisin tai arabiankielisin kirjaimin)
- Kultainen sääntö -juliste näkyvissä kaikissa pesissä, voidaan hyödyntää lasten kanssa keskusteltaessa
- Myös pienten ryhmissä tulisi näkyä kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen elementtejä. Pienet aistivat erityisesti tunnelmat musiikin, esineiden ja valaistuksen kautta.

Hyvien käytänteiden ja materiaalien jakaminen

- Taloon mietitään yhteinen paikka, johon koostetaan käytänteitä ja materiaaleja.
- Muita ryhmiä kutsutaan tutustumaan oman ryhmän aikaansaannoksiin.
- Voidaan myös toteuttaa yhteinen teemapöytä esim. aulatalaan, johon voidaan laittaa esille materiaaleja (esim. id-askartelut tai irakilaiset äitienpäiväkortit)

Päiväkodin yhteinen kulttuuri- ja juhlakalenteri

- Kalenteri sijaitsee yläkerrassa lasipalatsin seinässä
- Toimintakausien alussa kalenteriin merkitään lapsiryhmien kulttuuritaustojen juhlia ehdotukseksi vanhemmille käyttämällä hyödyksi esimerkiksi Juhlakalenteri.fi -sivustoa
- Syksyn vanhempainillassa vanhemmat voivat merkitä kalenteriin omia toiveitaan.
- Kalenterin sisältö on koko vuoden kaikkien nähtävillä lasipalatsin seinässä ja sitä voi täydentää toimintakauden mittaan esimerkiksi vasu- ja leops-keskusteluissa nousevien toiveiden perusteella.
- Juhlatoimikunta hyödyntää kalenteria suunnitellessaan toimintakauden juhlia.

Mitä ajatuksia suunnitelman konkreettiset ehdotukset kulttuuri- ja juhlakalenterista, lipuista, tervetuloa-teksteistä, lokeroiden nimistä, kultainen sääntö -julisteesta sekä yhteisestä teemapöydästä herättävät? Muutosehdotuksia tai korjauksia suunnitelmaan? Pohtikaa myös, miten oppimisympäristöjä voisi kehittää kulttuuri- ja katsomuskasvatuksen näkökulmasta? Miten voisi toteuttaa hyvien käytänteiden ja materiaalien jakaminen talossa?